

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Christian Joh. Berger.
Af
C. E. Levy.

INDBYDELSESSKRIFT

TIL

KJØBENHAVNS UNIVERSITETS AARSFEST

TIL ERINDRING OM

KIRKENS REFORMATION.

Heri: CHRISTIAN JOHANN BERGER,

en litterær-historisk Skizze

af C. E. LEVY.

KJØBENHAVN.

Trykt hos J. H. Schultz.

1856.

CHRISTIAN JOHANN BERGER,

en litterær-historisk Skizze

af

C. E. LEVY.

I Anledning af Reformationsfesten 1856.

I.

Endnu i de første Decennier af det 18de Aarhundrede var Födshjælpen i Danmark i en maadelig Forfatning. De Klager, *Thomas Bartholin* i sin Tid havde ført over Jordemødrenes Uvidenhed, havde endnu deres fulde Gyldighed, og dog var det saadanne Koner, i hvis Hænder Födshjælpen var, medens de kun i overordentlige Tilfælde søgte Chirurgernes Bistand, hvis Virksomhed langtfra var skikket til at indgive de Födende nogen Tillid til Kunsten. De mere videnskabeligt dannede Læger havde kun sjelden Leilighed til at gjøre obstetriciske Iagttagelser, og, ønskede de at skaffe sig nogen Kundskab i denne Retning, vare de alene henviste til fremmede især franske Födshjælperes Skrifter. Det første Skridt af nogen Betydenhed, som hertillands skeete til Jordemodervæsenets Forbedring, var den kongl. Forordning af 30te Novbr. 1714 angaaende Jordemødres Examen, Antagelse og Forhold saavel i Kiöbenhavn som overalt i Danmark. Ifølge denne Forordning oprettedes nemlig for Kiöbenhavns Vedkommende en egen Jordemodercommission, da bestaaende af Livmedicus Dr. *Johann de Buchwald*, Stadphysicus Dr. *Joh. Eichel*, og Dr. *Christian Hacquart*, af hvilken alle Stadens Jordemödre skulde examineres og underrettes, medens i de andre Stæder saavel som paa Landet det Samme skulde skee af den der tilstedeværende

eller nærmest boende Medicus. Hvad Underviisningen angaaer, indeholder samme Forordnings 4de Artikel den nærmere Anviisning, idet det hedder, at alle de, som i Fremtiden agte at lade sig bruge som Jordemödre, „et Aars Tid eller to tilforn skulle angive sig hos denne Commission, og derpaa lade sig af en forfaren Medico eller Chirurgo undervise om de fornemmeste Stykker, Födselen angaaer, hvortil dem mere Anledning skal gives naar Anatomie holdes, og naar de herom have erlanget en almindelig Kundskab, skal de henvises til forstandige og forfarne Jordemödre, som skal være skyldige til at tage dem med sig til Barselqvinder og lære dem at practicere det, som de tilforn ikkun have haft en bar Underretning om.“ — Underviisningen maatte altsaa söges ad privat Vei, den theoretiske hos Lægerne, den praktiske hos ældre Jordemödre; men hvor lidt saavel disse som hine vare skikkede dertil, derom vidner et Brev fra et af Commissionens egne Medlemmer, *Joh. de Buchwald*,*) til Datidens berömteste Födselshjælper *Deventer* i Haag, dat. 26de Marts 1716, hvori det hedder: „Nos sages femmes sont fort ignorantes en ce pays icy. — — Si par hazard vous eute une de vôtre main deja bien exercée, qu'elle voudroit venir en Danemarc, elle feroit asseurement sa fortune. Ou s'il y avoit un Medecin ou un Chirurgien de vôtre information, qu'il avoit deja une bonne experience, nous luy receverons icy avec un grand plaisir, et il pouvoit fort bien vivre, parce que il n'y a

*) *Johannes de Buchwald* var födt 1658 i Meldorf, hvor hans Fader var Sogneskriver, og kom i 1674 til Kiöbenhavn. Efter endte Studier reiste han udenlands 1680, og kom hjem i 1683, da han blev ansat som Chirurg ved Flaaden; anden Gang reiste han i 1685 til Paris, hvor han blandt Andet ogsaa studerede Accouchement; i 1689 blev han udnævnt til Livchirurg hos Kronprinds Frederik (IV), og i 1697 blev han under en tredie Udenlandsreise Licentiat i medicinæ i Leyden. I Aaret 1700 creeredes han til Doctor i medicinæ ved Kiöbenhavns Universitet for en Dissertation: de pleuritide et peripneumonia; i 1707 blev han kongelig Livmedicus, og i 1717 Professor i Medicinen ved Kiöbenhavns Universitet, i hvilken Stilling han forblev til sin Död i 1738.

ici que le seul Docteur Hacquard le jeune, qui vient de mourir; de sorte qu'il n'y a ni Medecin ni Chirurgien,*) qui pouvoit in partu difficili secourir.“ — Den heri udtalte Erkjendelse tilligemed Brevskriverens venskabelige Forbindelse**) med Deventer har uden Tvivl bidraget til at hans Søn *Balthasar Johannes de Buchwald****) umiddelbart efter sin Doctorpromotion begav sig til Holland, for at uddanne sig under *Deventers, Ruyschs* og *Roonhuysens* Veiledning. Denne Uddannelse blev Grundlaget for Balthasar de Buchwalds senere mangeaarige fortjenstfulde Virken, idet han baade som Forfatter og Lærer var den Første, der for Alvor virkede for Fødselshjælpens Fremme i Fædrelandet.

Sin Forfattervirksomhed i denne Retning begyndte Buchwald med Udgivelsen af en efter Jordemoder-Commissionens Tilskyndelse udarbejdet Veiledning for Jordemødre, under Navn af „Nye Jorde-Moder-Skole“, der udkom i 1725, og hvori han, som han selv siger,****) alene gav et Udtoget af det Nye, som fandtes hos Deventer, og „i det Övrige fulgte i

*) At dog Joh. de Buchwald selv idetmindste tidligere ikke har manglet Øvelse i Accouchementspraxis, erfares af det af Universitetets Rector *Jerem. Fred. Reuss* forfattede Program over ham (Dänische Bibliothek IV. 1743 p. 636), hvori der angaaende hans Ophold i Paris siges: „Nosodochia magnæ urbis instructissima frequenter obscundo ungula, embryulco, mitella, scalpello, lithotomo assuetam jam antea manum medicam reddidit exercitatissimam et ad labores partus, hydropis ac calculi levandos versatissimam,“

**) Om Buchwalds venskabelige Forhold til *Deventer* skriver sig fra hans gjentagne Reiser og langvarige Ophold i Holland eller muligen alt fra *Deventers* Ophold i Kiöbenhavn, er ubekjendt. Deventer besøgte nemlig Kiöbenhavn i 1688, efter Indbydelse og som Gjæst hos Christian den 5tes Livlæge *Henrik a Mönichen*, hvem han af Erkjendtlighed dedicerede sit berømte Værk: *Novum lumen obstetricantibus*. Leyden 1701, 4to.

***) *Balthasar Joh. de Buchwald*, som var født d. 22de Januar 1697 og deponerede ved Kiöbenhavns Universitet i 1714, blev efter tilendebragte Studier creeret til Doctor medicinæ d. 22de Septbr. 1720 for en Dissertation: *de morbo comitali*. Fra sin Udenlandsreise kom han hjem i 1722, blev 1725 Landphysicus paa Lolland og Falster, 1739 Professor ved Universitetet, og 1740 Etatsraad. Han døde d. 21de August 1763.

****) I Fortalen til den af ham besørgede Oversættelse af *Mesnards* Guide des accoucheurs.

alle Maader det lidet Skrift, som Dr. *Joh. van Hoorn* havde udgivet til de svenske Jordemödres Nytte.“ Samme Aar var Buchwald bleven ansat som Landphysicus for Laaland og Falster, i hvilken Stilling han forblev i 14 Aar, vistnok til megen Gavn og Glæde for den Kreds, hvori han levede, men til ikke ringe Tab for den videnskabelige Virksomhed, han særligen syntes kaldet til. Til denne aabnedes ham omsider Adgang ved Faderens Död i 1738, da han Aaret derefter blev ansat som medicinsk Professor ved Universitetet og Medlem af Jordemoder-Commissionen. I denne sin nye Stilling foretog han i en lang Aarrække Anatomie, Chirurgie, Botanik og Materia medica ved Facultetet, medens han tillige „paatog sig ugentlig hver Fredag at undervise Jordemödre,“ og saaledes grundlagde en offentlig Jordemoderskole i Kiöbenhavn. Først i 1759 tilböd han ogsaa de Studerende ved Universitetet at læse over Præliminaria in arte obstetricandi; i Lectionscatalogen for 1760 tilböd han: desiderantibus fundamenta quoque artis obstetricandi tradere, hvilket Tilbud ogsaa indeholdtes i Lectionscatalogerne for 1761, 1762, 1763 og 1764*), altsaa i de tre sidste Aar ved Siden af den fra 1761 ansatte *Christian Bergers* officiellé Forelæsninger over Födelselæren.

At denne Underviisning med al praktisk Tendents dog ikke har kunnet støtte sig paa cliniske Demonstrationer eller Övelser, er en ligefrem Følge af Datidens Mangel paa en til Underviisningen knyttet offentlig Födelsanstalt. Imidlertid finde vi, at Buchwald havde for Skik at lade Byens Jordemödre sammenkalde paa Studiigaarden, for at belære dem angaaende en eller anden sjelden Erfaring eller anatomisk Section, han selv havde havt Leilighed til at gjøre; og neppe var Födelsstiftelsen senere indrettet i det kongl. Frederiks Hospital, för Buchwald tænkte paa

*) Da Buchwald döde i August 1763, maa Lectionscatalogen for 1764 alt have været trykt för hans Död.

at frugtbargjøre den for Underviisningen, og ved sine allerunderdanigste Forestillinger udvirkede han det kongl. Reskript af 2den Januar 1761, der bevilgede „at visse Studiosis Medicinæ et Chirurgiæ, som ere sædelige og have bragt deres Studia saa vidt at de kunne give Haab om Promotion, maae, paa det at vore Riger og Lande af deres egne Indfødte efterhaanden kunde vorde forsynede med habile Accoucheurs, forundes Adgang til det saa kaldede frie Jordemoder-Huus, for der at vorde underviste og övede i Jordemoder-Videnskab.“

Ved Siden af denne sin Interesse for Jordemoder-Underviisningen, den han i sine sidste Leveaar altsaa ogsaa udstrakte til de Studerende, skjænkede *Balthasar de Buchwald* ogsaa Födselslæren en Andeel i den rige litterære Virksomhed, han udfoldede ved Universitetet. Saaledes udgav han i 1743 sin: *Historia monstri gemelli coaliti et compositi, in regio hoc emporio nati, scholiis illustrata, Hauniæ 1743 4to*, hvor han i 7 Paragrapher ikke alene meddeelte Beskrivelsen med tilhørende Afbildninger af det ved Brystkassen og Epigastrium sammenhængende Dobbeltnisfoster, men i de tilföiede Scholier, foruden flere anatomiske Gjenstande, har afhandlet endeel den theoretiske og praktiske Födselslære vedrørende Materier, af hvilke flere til den Tid vare af megen videnskabelig og praktisk Betydning. Med sær Forkjærlighed opholdt han sig saaledes ved den af Deventer grundede Lære om Obliquitas uteri, den han paaviste (efter Aëtius. Tetrabibl. IV.) ikke at have været de Gamle aldeles ubekjendt, fremdeles ved Spørgsmaalet om Disjunctionen af Symphysis oss. pubis i Födselen, den han, støttende sig til egen Undersøgelse og Erfaring, ivrigt forfægtede, og om de for tidlige og overtidige Födsler, hvilke sidste han efter egen Erfaring talte for; desuden udviklede han i § 3 Scholion II, „quid provida et judiciousa exploratio proficiat, et quo tempore habito dolorum respectu eadem sit instituenda.“

Sex Aar senere lod Buchwald ved Studiosus medicinæ og Alumnus Collegii Medicei Georg. Tychn. Holm udarbejde en dansk Oversættelse af

den to Aar forinden i Paris udkomne: Guide des accoucheurs par *Jacques Mesnard*, hvilken han „agtede nyttig at gaae igjennem for Jorde-Mödrene.“*) Oversættelsen ledsagede han med en „Fortale med fornødne Erindringer,“ hvori han ikke blot har anført endeel berigtigende Afviselser fra den franske Forfatters Meninger, men tillige har berigtiget en af sine egne tidligere efter Deventers Autoritet fremsatte Anskuelser, den nemlig, at Efterbyrden altid skulde have sit Sæde i Moderens överste Deel eller den saakaldte Modergrund. Den pathologisk-anatomiske Iagttagelse, som ledede Buchwald til bedre Erkjendelse i denne Henseende, var dengang for de Fleste aldeles ny og ukjendt, og er selv nu af saa sjelden forekommende Art, at den vel fortjener at opbevares. Han fortæller Hændelsen paa følgende Maade; „For nogle Aar siden blev jeg kaldet til en i Barns-Nöd værende fattig Kone, som döde uforløst, förend jeg kunde komme til hende, endskjönt hun blev betjent af en temmelig vel grundet og erfaren Jorde-Moder, hvorföre jeg da aabnede det döde Legeme og fandt et fuldkomment til Födsels-Stedet ret vendt Foster, staaende med Hovedet lige oven paa Efter-Byrden, som var fastgroet rundt omkring Moder-Munden, der ved sin Aabning mod Födsels-Tiden havde revet saa meget af Efter-Byrden lös, at Konen derover var död af den ved bemeldte Aabning forarsagede Blod-Styrtning; og Foster-Moderen ey kunde eller turde formedelst denne hende uventelige og ubekjendte Hændelse saa hastig, som skee burde, komme Fosteret til Hjelp“. Buchwald lededes herved til Erkjendelsen om Efterbyrdens Sæde „snart opad snart nedad udi Moderen, ja iblandt til en af Siderne“, — en Erfarings-

*) Oversættelsen udkom under Titel af: Veyvisere for dem, som agter at lade sig bruge ved Forlösninger, eller fuldstændig Jordemoderskole etc. af J. Mesnard, paa dansk oversat af J. T. Holm, samt med Fliid igjennemseet af B. J. v. Buchwald, saa og med hans Fortale foröget, hvorudi een og anden af den Franske Authors Meeninger forandres. Kiöbenhavn 1749, 8vo.

sandhed han vel ikke med Rette kunde sige at have „opdaget“, men som han dog var blandt de Første til ad anatomisk Vei at paavise*).

Medens saaledes Balthasar de Buchwald, navnlig som Lærer, har stor Fortjeneste af at have beredet Födselsvidenskabens Studium i Danmark en bedre Fremtid, fandtes der samtidig med ham ogsaa andre danske Læger, som ved Reiser i Udlandet erhvervede sig Kundskaber og Erfaringer i Accouchementsfaget, som de efter deres Hjemkomst paa forskjellig Maade, dels i Praxis dels i lærde Afhandlinger, gjorde gjældende, og saaledes kunne siges at have medvirket til samme Maal. Som de, der have efterladt sig meer eller mindre betydende litteraire Arbejder i denne Retning, fortjene Fölgende**) at fremhæves:

*Ansgarius Anchersen****), som, efterat han alt i 1724 havde skre-

*) Den, som først anatomisk har paaviist Moderkagens Tilheftning over Modermunden, var Prof. *Schacher* i Leipzig, hvis Iagttagelse indeholdes i: Dissert. inaugur. de placenta uterinæ morbis, quam sub præs. P. G. Schacheri defendit *Chr. Jac. Seilerus*. Lipsiæ 1709. 4to. Nærmest efter ham er Forholdet efterviist i to Dissertationer fra Strasburg, den ene af *Brunner* (de partu præternaturali, ob situm placenta supra orific. intern. uteri. Argent. 1730. 4to), den anden af *Friederici* (de uterina gravidarum hæmorrhagia. Argent. 1732. 4to).

**) Som aldeles ubetydelige Excerptarbejder forbigaaes to Doctordissertationer, som begge under Johan. de Buchwalds Præsidium forsvaredes ved Kiöbenhavns Universitet i Aaret 1735, den ene af *Matthias Grön* fra Christiania: de graviditate debitu gestationis tempus excedente s. diuturna, Hafniæ 1735 4to, den anden af *Johannes Stabel* fra Bergen: de doloribus parturientium spurii, Hafniæ 1735, 4to. Den sidstnævnte Forfatter kommer leilighedsvis til at fremhæve et sørgeligt Træk hos den Tids Jordemødre, idet han, hvor han (pag. 26) tilraader i vanskelige Födselstilfælde betids at søge en erfaren Læges eller Chirurgs Hjælp, tilføier: „Verum tanta multoties obstetricum invidia deprehenditur, tantum in alias artem hanc callentes sequi peritiores foeminas, quin et in ipsos medicos flagrans odium, ut perire ex partu foeminam, quam diu frustra que misere ac imperite laceratam ab aliis juvari malint. De corio sic luditur humano“.

***) *Anchersen* var födt den 8de Januar 1702 i Borch-Præstegaard i Ribe Stift, hvor hans Fader var Præst; han deponerede 1716, reiste udenlands 1728, blev imidlertid kaldet til Provindsialmedicus i Ribe, hvorfor han snart kom hjem, disputerede for Doctorgraden 1730, og døde i Ribe den 28de Februar 1760.

ven en Afhandling: de monstro cyclopico Hafniensi, reiste til Udlandet i 1728, samme Aar da den første praktiske Accouchements-skole for Læger blev indrettet i Strasburg, under den ældre *Frieds* Ledning. Her synes ogsaa Anchersen fornemmeligen at have opholdt og uddannet sig for Födselshjælpen, den han senere som Provindsialmedicus i Ribe med Berømmelse udövede. I denne sin Stilling udarbejdede han sin Doctor-dissertation: de *ΣΤΡΟΦΗ* septimestri foetus, Gallis dicta la culbute, falso hactenus credita, som han under Frankenau's Præsidium forsvarede den 7de Febrnar 1730, og hvori han baade ved theoretiske og praktiske Argumenter bekæmpede de i Overeensstemmelse med den Hippocraticke Lære temmelig almindelig herskende Forestillinger om Fosterets Omvæltning i Moderen i 7de Maaned af Svangerskabet. Et af sine Argumenter henter han fra Svangerskabsexplorationens vexlende Resultater angaaende Fosterleiet, og kommer derved til at give en ret interessant Oplysning om Maaden, hvorpaa man vidste at skaffe sig Leilighed til saadanne Undersögelser, idet han (pag. 13) siger: „quod sæpius mihi experiri contigit in gravidis 6, 7, 8, 9 mensium, a me aliisque artis obstetriciæ cultoribus *mercede* conductis, ad manu explorandum statum infantis; cujus saluberrimæ artis usus, obstetricantibus adeo necessarius, frequentissimus Argentorati conceditur operam huic scientiæ navantibus sub cl. Dr. Friedii ductu, etc.“

B. J. de Buchwalds yngre Broder *Friederich de Buchwald* *) reiste for sine Studiers Skyld to Gange til Udlandet, hvor han navnlig i Paris og Holland i 2—3 Aar beskæftigede sig med Accouchements-

*) *Fried. de Buchwald* blev födt den 14de Jan. 1706, deponerede 1722, studerede först Theologie og tog Attestats 1725, reiste derpaa udenlands til Halle og Leipzig, hvorfra han kom tilbage 1733, reiste atter 1737 til Frankrig og Holland, og disputerede efter sin Hjemkomst for Doctorgraden i 1740. (Dissertatio inaug. Observationum quadriga.) Han levede siden indtil sin Död som Provindsialmedicus i Aalborg.

studier. Efter sin Hjemkomst i 1740 disputerede han for Doctorgraden, og udgav Aaret derefter: *Schediasma anatomico-practicum exhibens thesium decadem de musculo Ruyschii in uteri fundo*. Hafniæ 1741 4to, hvori han, støttende sig til egne Undersøgelser, foranledigede ved de hos ham desangaaende i Paris vakte Tvivl, bekræftede Tilstedeværelsen af circulære Fibrebundter i Modergrunden, og paaviste disses Betydning saavel for Efterbyrdens Fødsel som for Udvidningen af den indre Moder-mund. Af Scholion til Thesis IX lader sig skjønne, at man til den Tid her i Hjemmet ikke har skyet at lade Efterbyrden i lang Tid blive tilbage i Moderen. Det hedder nemlig: „Similiter hic Hafniæ et alibi varia fuere exempla gestatarum secundinarum per IV imo V menses; adhuc etiam vitam degit foemina in Lolandia, quæ per anni intervallum absque peculiari incommodo secundinas gestabat, licet anno nondum integro præterlapso, febre correpta insigniores patiebatur dolores, quæ tamen excretis secundinis sponte cessabant“.

Jens Bing, en Brodersøn af den mere bekendte Etatsraad Dr. med. *Jens Bing*, som døde 1751*), var født i Norge, studerede Medicin og Chirurgie i Kiöbenhavn, reiste derpaa udenlands, hvor han lod sig indskrive som Student i Strasburg, og siden ogsaa i Paris uddannede sig for Accouchementsfaget hos *Gregoire*; efter sin Hjemkomst i 1737 erholdt han kongl. Bevilling til medicinsk og chirurgisk Praxis i Kiöbenhavn, hvor han senere blev Medlem af Jordemodercommissionen**) og virkede indtil sin Død. I 1747 forsvarede han for Doctorgraden under

*) I Jordemodercommissionens Protokol forekommer J. Bings Underskrift første Gang den 8de Septbr. 1743; sidste Gang nævnes han i Mødet den 7de Juli 1753.

**) *Jens Bing*, født i Trondhjem 1681, Dr. medic. 1712, var Livmedicus hos Grev Danne-skjold-Laurvig og meget anset Læge i Kiöbenhavn; blev Justitsraad 1726, Etatsraad 1746, og efterlod ved sin Død 1751 en i den Tid betydelig Formue, som han testamenterede til Universitetet og andre Stiftelser. Han var ugift og boede endeel Aar hos *Gram*, med hvem han førte fælles Huusholdning (cfr. Histor. Tidsskr. 4de Bd. 1843. p. 306, not. 1).

Balth. de Buchwalds Præsidium sit: Specimen chirurgico-medico-practicum de causis partus difficilis notabilioribus, adjecta uteri constrictione tribus observationibus illustrata. Hafniæ 1746 4to, der heelt igjennem bærer Præget af en tænksom og erfaren Praktikus, som ved flere Leiligheder godtgjør Vigtigheden af sin Advarsel, „ne quisquam nisi rationibus et experientia convictus facile fidem habeat omnibus, quæ in scriptis aliorum occurrunt (p. 18)“. Særlig Interesse frembyde de tre omstændeligen meddeelte Iagttagelser om spastisk Constriction af Uterus ved Skulderfødsler med fremfalden Arm, fordi de, foruden at vidne om en fuldkommen rigtig Opfattelse af Fødselshindringens pathologiske Natur, tillige röbe en for vidt dreven og ingenlunde medholdelig Ulyst til skarpe Instrumenters Brug, der iøvrigt danner en ret mærkelig Modsætning mod den til samme Tid paa enkelte Steder i Tydskland gængse barbariske Accouchementspraxis (*Deisch* og *Mittelhäuser*). Uagtet nemlig i de tre omhandlede ganske eensartede Fødselstilfælde Byens anseeteste Fødselshjælpere vare samlede til Raadslagning, lod man efter gjentagne frugteløse Vendingsforsøg Konerne omsider döe uforløste, uden i mere end det første Tilfælde til ingen Nytte at have amputeret den fremfaldne Arm, og uden at der synes at have været Tale om Embryotomie. Dette bliver saa meget mere paafaldende, som netop *Jens Bing* i andre Retninger har udmærket sig ved sin særegne Fortrolighed med den instrumentelle Fødselshjælp. Han var nemlig, saavidt bekjendt, den første danske Læge, som anvendte Fødselstangen i sin Praxis, og, ikke tilfreds med de da kjendte Tangformer, construerede han selv en Tang, der havde væsentlige Fortrin fremfor disse, ligesom ogsaa et saxformigt Perforatorium, hvilke Instrumenter han vel selv intetsteds har offentliggjort, men som bleve beskrevne og afbildede i *Joh. Gottfr. Janckii commentatio de forcipe ac forcice, ferramentis a Bingio, chirurgo Hafniensi inventis*, Lipsiæ 1750 4to, efter Exemplarer, som Bing alt „ante aliquot annos“ havde sendt til Leipzig. Her i Danmark bleve disse Instrumenter meget lidt

paaagtede og snart, som Følge af de forbedrede engelske og franske Tanges Indførelse, i den Grad glemte, at *M. Saxtorph* *) ansaae det for Pligt ved Leilighed at minde om dem; noget Exemplar af dem har intetsteds i Landet været at opspore for Födelsstiftelsens Instrumentsamling.

Berthold Wichmand, som var født 1720 i Nykjöbing paa Falster, deponerede i Kiöbenhavn 1742, reiste i 1747 först til Göttingen og derpaa til Strasburg, hvor han under Frieds Veiledning theoretisk og praktisk uddannede sig til Födelseshjælper. I 1749 vendte han hjem, og forsvarede samme Aar d. 24de October under Balth. de Buchwalds Præsidium sin Doctordissertation: *de partu difficili ex funiculo umbilicali***). Under 12te Juni 1750 blev han beskikket til Medlem af Jordemodercommissionen, og paatog sig senere at holde Forelæsninger for vordende Jordemödre. Men 1762 gik han til Aalborg, som Friederich de Buchwalds Efterfølger i Landphysicaten, det han forestod til sin Död d. 19de Februar 1770. Til Veiledning for Jordemödre udgav han „Kort Underviisning for Jordemödre i Spørgsmaal og Gjensvar“, der udkom 1755 i Kiöbenhavn, hvoraf en anden vidtløftigere Udgave efter hans Död blev besörget trykt i Aalborg 1771 af hans Efterfølger i Embedet Dr. La Fout. I sin Doctordissertation, der efter en anatomisk Indledning omhandler Navlesnoren Forliggen og Frømfald i Födselen, dels alene dels ved Siden af andre Fosterdele, og mod Slutningen Navlesnoren Omslyngninger om Dele af Fosterlegemet, viser Wichmand baade Litteraturkundskab og et sundt praktisk Omdömme; i sit senere praktiske Liv vandt han megen Anseelse som Födelseshjælper. Ogsaa han benyttede en Tang, der i Formen skal have lignet Bings, men som var fenestreret og ikke

*) Gesammelte Schriften, herausgegeben v. J. S. Saxtorph u. P. Scheel. Copenhagen 1804. 8vo. pag. 392.

***) Af *M. Saxtorph* (l. c. pag. 394) er Dissertationens Titel urigtigen angivet som: *de funiculo umbilicali rupto*, ligesom ogsaa Forfatterens Navn er skrevet Wichmann istedet for Wichmand.

til at skille ad i Skafterne; til Perforationsbrug anvendte han Frieds Instrumenter.

Naar vi til de her anførte Navne endnu føie *Joh. Franciscus Schönheider*, der, efterat have underkastet sig en Examen hos Joh. de Buchwald i 1730, erholdt kongl. Privilegium som Operateur og Accoucheur i Kiöbenhavn, hvor han praktiserede i en lang Aarrække, og *Nicol. Friederich Bertram* fra Glückstadt, som, efterat have studeret i Udlandet og disputeret i Leyden i 1747 de partu difficili ex uteri situ obliquo, senere praktiserede som Födselshjælper i Kiöbenhavn og beskikkedes til Assessor i Jordemodercommissionen den 9de Februar 1753: saa kunne vi hermed slutte Rækken af de Mænd, som i den første Halvdeel af Aarhundredet have virket til Födselshjælpeus Fremme i Danmark *).

Var end saaledes ved Midten af forrige Aarhundrede Sandsen vakt hos flere danske Læger for et videnskabeligt Studium af Födselslæren, vilde denne dog neppe være bleven af mere omfattende Betydning, naar ikke til samme Tid Grunden var bleven lagt til en offentlig Födselsstiftelse, der kunde tilbyde saavel Underviisningen som Stu-

*) I Hertugdömmene Slesvig og Holsteen virkedes i samme Retning af Stad- og Landphysicus i Flensborg Dr. *Georg Bössel*, som i 1729 havde studeret Accouchement under Gregoire i Paris og senere praktisk udövede den i sit Physikat. Ved kongl. Forordn. af 15de August 1746 og 13de Mai 1749 var det paabudt, at Jordemödrene i Hertugdömmene skulde undervises af Physici; men kun i de færreste Communer bleve disse Forordninger overholdte. Dog lode flere Koner sig paa egen Bekostning undervise hos Boessel, hvorved han lededes til at udgive sit første Grundlag for Jordemoderkunsten (Grundlegung zur Hebammenkunst. Flensborg 1753. 8vo), hvoraf et 2det Oplag udkom i 1756, og som paa Ny er udgivet af J. G. Sonntag, Leipzig 1776. — Senere udgav Boessel sit: Hauptwerk in der Hebammenkunst, Flensborg 1763 8vo, og Aaret efter sin Afhandling: von der Wendung, Flensborg 1764, 8vo, ogsaa beregnet for Jordemödrene. Boessels Bestræbelser skyldtes det, at der indrettedes to smaae Födselsstiftelser i Hertugdömmene, hvoraf den ene i Flensborg, som han selv forestod, den anden i Altona under Dr. *Nesslers* Bestyrelse; i dem begge bleve Jordemödrene praktisk oplærte.

diet det nödvendige cliniske Materiale. Dog var det ikke i denne Tanke Stiftelsen blev oprettet; ligesom Sygehospitaller i Almindelighed skyldte den nemlig Humanitetsaanden sin Oprindelse, men tidligere end de fleste andre traadte den ved Forbindelse med Universitetet i Videnskabens Tjeneste.

II.

Den kiöbenhavnske Födselsstiftelses Historie er at regne fra 1750. Da var det nemlig at Kong Frederik den 5te, tilskyndet dertil af sin förste Dronning Lovise, „for at forekomme Misgjerninger som drager Guds Vrede og Straf over Lande og Riger, og intet heller önskende end at den saa ofte forekommende Barnefödsel i Dölgemaal og oftest derpaa fölgende Fosterne Ombringelse kunde forebygges“, fandt for godt, ifölge Forslag fra de Comitterede ved Conventhuset, i Allerh. Reskript af 13de Marts *) til Directionen for det Fattiges Væsen i Danmark at anordne og befale:

- 1) at to gode bekiendte Jordemödre skal antages til at betiene dem, som enten af Undseelse ey ville have deres Besvangrelse bekiendt, eller af Uformuenhed ingen Hjelp vide sig, naar de giöre Barsel, da saadanne i Forvejen maae have Frihed til hemmelig at raadføre sig med disse Jordemödre.

*) Dette Reskript indeholder först en Anordning om 24 Hittebörens Forpleining og Underholdning under Conventhusets Bestyrelse, hvortil der anvistes 750 Rd. aarlig af den norske Generalpostkasses Revenuer. Den fælles Bestyrelse og nöie Forbindelse mellem denne Forpleiningsanstalt for Hittebörn og Jordemoderhuset gav Anledning til, at i mange Skrivelser begge Anstalter indbefattedes under Benævnelsen: Stiftelsen for Hittebörn.

- 2) Saadanne Jordemödre skal være Eedsvorne og forsynes med Instrux, hvorefter de skulle være pligtige under Straf som Meeneedere efter Loven og tillige at forviises Landet, ey at aabenbare, hvo sig i saa Maader hos dennem anmeldede, og af dem lod sig betiene.
- 3) Disse Jordemödre skal boe paa et for alle bekiendt Sted og tillige være forsynede med 3 à 4 eller fleere Kamre, og i hver Kammer en Sæng, paa det at, om nogen enten af Undseelse eller Uformuenhed ey vidste sig Sted at ligge i Barselseng, de da hos bemeldte Jordemödre uden Frygt for at blive aabenbarede kunde vorde betiente og om de forlangede deri ligge i Barselseng.
- 4) Saadanne Barselqvinder, naar de ey selv have Leilighed til at underholde sig, skal efter Jordemødrenes Angivelse her paa Convent-Huuset, dog uden at aabenbare Barselqvindens Navn eller Stand, nyde til Forflegning for deres Person af Convent-Huuss-Cassen paa nogle faae Uger, saalænge de ligger i Barselseng, ugentlig 2 à 3 Mk., og naar de igien bliver restituerede, maae de ubehindret absentere sig fra Jordemoderens Huus, uden at være hende nogen Betaling pligtig, men Jordemoderen skal nyde hendes Douceur fra Convent-Huuset, eller af den dertil destinerede Fond, om Vedkommende ey dertil selv have Ævne.
- 5) Jordemødrene skulle være pligtige, naar de saadan Barselqvinde, der ey vil være bekiendt, have betient, at bringe det nyefødde Barn, saafremt Barnemoderen det ellers begiærer, paa Convent-Huuset, hvor det strax skal hensættes til en Foster-Moder og med Daab forsynes, samt tillægges Forflegning og Opvartning, som sædvanligt, og skal da følge med Barnet fra dets Moder et vist Tegn, som paa Convent-Huuset kunde forvares, og i Mandtallet betegnes, hvorimod Barnets Moder fra Convent-Huuset ved Jordemoderen skal gives et vist Tegn under Convent-Huusets Seigl og

Bogholderens Navn, saa og, naar Barnet til Convent-Huuset er ankommen og døbt, samt under hvad Navn, paa det at, om samme Barn i sin Tid af nogen blev forlanget, det da kunde af-fordres og afleveres efter saadant Tegn. Og for det

6. skal disse Jordemödre, som bestandige Betientere aflegges med en vis aarlig Lön af 50 Rd. for hver af dem, samt frie Huus, Ildebrand og Sænge Klæder, item en Douceur for hver Person, som de i saa Maader betiener, som kan være for hver Barn 2 Rd., og formeenes præter propter at kunne udgiøre for hver Jordemoder 100 Rd.

Ifølge dette Reskript satte Directionen for Fattigvæsenet sig strax i Bevægelse for at finde et passende Sted til Indretningen af det anordnede Asyl for Födende; og et saadant tilveiebragtes ved en af Byens Jordemödre, en Madame *Inger Petersen*, der eiede tvende Huse i Gothersgaden mellem Rosenborggaden og Volden, dem hun i dette Öiemed lod indrette og forsyne med det Fornödne, mod en hende af Directionen sikkret aarlig Leie, der skulde udredes af det til Stiftelsen for nyfødte Börn henlagte Fond. Saaledes kunde alt den 1ste July 1750 det frie Jordemoderhuus i Gothersgade aabnes, og den 11te s. M. begyndte Indlæggelsen af Födende.

Hermed var altsaa Begyndelsen gjort; Kiöbenhavn var nu i Besiddelse af en offentlig Födselsanstalt, der, om end lille og mangelfuld, dog blev til Tröst og Frelse for mange ulykkelige Mödre og deres Börn, og ved den Humanitetsaand, den i sit hele Anlæg bar Præget af, geraadede den kongelige Villie, som havde anordnet den, til megen Ære. At den senere ikke blev ledet i samme Aand, vil ret strax blive efterviist; ikkedestomindre nød den megen Tillid og var saa stærkt sögt, at der i de 9 Aar, hvori den bestod, sammesteds födtes 2841 Börn.

To Aar efter Jordemoderhusets Indretning blev den 29de July 1752 Grundstenen lagt til det store Hospital, hvis Navn bevarer et

uforgængeligt Minde om dets kongelige Stifters, femte Frederiks menneskekjærlige Sind. I Commissionen, som den 5te Febr. 1755 indsattes for at overveie hvorledes Hospitalet kunde være at indrette, og for dertil at forfatte en Plan og en Foundation, virkede uden Tvivl især Hofchirurgen *Wohlert* derhen, at ogsaa Hensynet til Fødselshjælpen blev gjort gjældende; og i den for det nye Hospital under 6te August 1756 confirmerede Fundats blev der i Artikel 43 forordnet en Indretning i Hospitalet til frugtsommelige Qvinders Forløsning og Barnefødsel.

Den 30te Marts 1757 indviedes det af Bygmester General v. Thura fuldførte Hospital, og Dagen efter, paa Stifterens Fødselsdag, aabnedes det for Syge. Men væsentligst af oeconomiske Grunde hengik der endnu et Par Aar, inden Fundatsens Artikel 43 blev til Virkelighed; og det havde maaskee endnu varet længere, naar ikke paa den Tid det privilegerede Jordemoderhuus i Gothersgade ved Sammenstød af flere Omstændigheder var kommen i en aldeles uholdbar Tilstand. Tilstaaelsen herom indeholdes i følgende paatrængende Skrivelse af 3die Febr. 1759 fra Fattigvæsenets Directions Commission til Frederiks Hospitals Direction.

„Siden Anno 1750 har den Kongelige Stiftelse for de saa kaldede Hittebörn været under de Fattiges Væsens Administration, hvorved Man iblandt adskillige Besværigheder, isærdeleshed har været bekymret i Henseende Behandlingen ved Accouchementet i sig selv, som blandt meenige Mand passerede for ey alleene at være uordentlig men endog haard og voldsom, og omendskiøndt Man har anvendt al muelig Fliid og Omsorg for at erholde Oplysning derom ved anstillede Examinationer og Forhörer, er dog intet beviisligt deraf udkommet. Ikke desto mindre har Rygtet om Jordemoderens slette Behandling dog immer vedvaret, os til saa megen større Bekymring, som Vi (efter den med Stiftelsen connecterede Taushed og den Jordemoderen i saa Maade tillagte frie Raadighed, som ingen Inspection var undergiven, men alleene ved den hende tillagte Instrux og derefter gjorde Eed var indskrænket efter Sam-

vittigheds og Christendoms Lov) ikke saae os i Stand til at komme efter den rette Sandhed, til bedre og sikkrere Anstalts Føyelse: hvorfor Vores bestandige Altraae og Önske har været, at den udi den Kongelige allernaadigst Fundatz for Friderichs Hospital dens 43 Artik. forordnede Indretning i Hospitalet til frugtsommelige Qvinders Forlösning og Barnefødsel snart maatte komme til Fuldkommenhed, ey alleene til Lettelse for de Fattiges Væsen men endog i særdeleshed formedelst den Forsikkring, man da kunde have, at de Barsel-Qvinder, som nödtes til at söge Protection under denne höye Kongelige Stiftelse, kunde bedre og sikkeligere blive behandlede udi det Kongel. Friderichs Hospital under den der saa christeligen, viiseligen og omhyggeligen etablerede Inspection, end naar det skulde ankomme paa et Menneskes Conduite alleene.

Dertil möder Os den Embarras, at den ved Stiftelsen antagne privilegerede Jordemoder Jnger afg. Chr. Pettersens d. 1ste hujus uformodentlig ved Döden er afgangen. Og som hun selv eiede tvende til dette Brug apterede Huuse, med alle deri værende Sængestæder og Klæder, hvorfor hende af Stiftelsen blev godtgiort en vis Leje, hvilket alt nu tilhörer hendes Stervboe, saa staaer Stiftelsen desformedelst, saavel i Henseende Huuses som Sængestæders og Klæders Anskaffelse en anseelig og dens Kræfter saa meget overstigende Udgift for, at Vi nödes til allerunderdanigst at nedlægge Stiftelsen for Hans May^{ts} Födder, saafremt Samme (hvis slette Tilstand af adskillige Vore allerunderdanigste Forestillinger noksom er Hans May. bekiendt) ikke nyder nogen Lindring i dens store Byrde.

Vores indstændige Begiering og Anmodning er derfor denne, at det maatte behage Deres Excell., Höist- og Höitærede Herrer, at mage det derhen at Stiftelsen det snarest mueligt, og i det seeneste inden Paasken (thi til den Tiid kan man med Nöd betiene sig af den afdöde Jordemoders Huuse, Sængestæder og Sængeklæder) maae vorde henlagt til det Kongl. Friderichs Hospital, saavidt de frugtsommelige Qvinders

Forløsning og Barnefødsel angaaer, da Vi gierne herefter som hidindtil skal drage Omsorg for Börnenes Opfostring ved de Fattiges Væsen, indtil bedre Middel kan udfindes.“ — —

Som Følge af dette indtrængende Andragende bleve snart Anstalter truffne til Födelsstiftelsens Indretning i det kongl. Frederiks Hospital, hvor hele den søndre Pavillon udtil Amaliegade blev anvendt dertil, saaledes at i överste Etage tre större og syv mindre Værelser bestemtes til Föde- og Barselstuer for deels frilliggende deels betalende Patienter, medens i underste Etage indrettedes Værelser for Jordemödrene, Kiökken og Oeconomieleiligheder. Ved Mikkelsdagstid 1759 var man saa vidt færdig, at Optagelsen af Födende kunde begynde, og saaledes indlemmedes det frie Jordemoderhuus i Frederiks Hospital, hvor en Mad. *Pæber* blev ansat til som Jordemoder at forestaae Födelselhjælpen, men tillige til at besörge Födelsstiftelsens Oeconomie, der ligesom Bestyrelsen af Stiftelsen vedblev i flere Aar, aldeles skilt fra Hospitalet, at sortere under Fattigvæsenet, i sin tidligere Forbindelse med Stiftelsen for Hittébörn, eftersom Frederiks Hospital endnu i sin Begyndelse ikke saae sig istand til at bestride de til Födelsstiftelsen medgaaende Udgivter.

Med Aaret 1759 indtraadte altsaa et nyt Afsnit i den kiöbenhavnske Födelsstiftelses Historie, idet den fra et lille, uanseeligt og mangelfuldt Asyl for Födende blev forvandlet til et temmelig stort og for sin Tid særdeles vel indrettet Hospital. Men hvor velsignelsesrig i sine Følger end denne Localforandring maatte blive for Hovedstadens trængende Födende som de nærmest Paagjældende, vilde dog intet höiere Formaal derved være bleven fyldestgjort, naar det ikke kort efter var lykkedes enkelte fremragende Mænds Bestræbelser, i Statens og Videnskabens Interesse at udvirke, at den nyindrettede Stiftelse blev bestemt til en videnskabelig Dannelsesanstalt og en praktisk Skole for Landets vordende Födelselhjælpere. Fremfor Alle tilkommer dog Fortjenesten i denne Henseende den Mand, hvis Minde disse Blade ere helligede, nem-

lig *Christian Johann Berger*. Hans personlige Forhold til Hofchirurgen Justitsraad *Wohlert* havde uden Tvivl allerede gjort sin Indflydelse gjældende ved Optagelsen af den tidligere berørte 43de Artikel i Fundatsen for det kongl. Frederiks Hospital; og neppe var Födelsstiftelsen henflyttet hertil i Efteraaret 1759, för han endnu samme Aar benyttede Fortalen til sin Doctordissertation til i vægtfulde Ord*) at stemme Opinionen til Gunst for den Plan, han arbeidede for, og som han, lige meget understøttet af sin personlige Stilling og Anseelse og af Greverne *Berkentins*, *Bernstorps* og *Moltkes* Anbefalinger', efter ikke lang Tid var heldig nok at vinde H. M. Kongens Bifald for. Saaledes blev efter *Bergers* Forslag ved kongl. Rescript af 15de Mai 1761 Födelsstiftelsen i Frederiks Hospital skjænket det Medicinske Facultet ved Kiöbenhavns Universitet, for at tjene til en praktisk Skole in Obstetriciis, medens ved samme Rescript *Berger* blev udnævnt til Tertius Professor Facultatis Medicæ og („*efter andre Academiers Exempel*“) til Professor artis obstetriciæ, med Ret til at læse privatim over Theoriam artis obstetriciæ og til at give sine Tilhørere Leilighed til Övelse i forbemeldte praktiske Skole, til hvilken Ende Opsigten over denne Skole, quoad artem obstetriciam, skulde være ham alene anbetroet. Dog forbeholdtes den forhen omtalte ved Reskript af 2den Januar 1761 bevilligede Adgang for visse

*) „Adeo insignis“ — hedder det — „est regii hujus instituti (Födelsstiftelsen i Freder. Hospital) utilitas, gratia, necessitas, ut nulli omnino cedat, et si attenti undique circumspiciamus cunctaque ponderemus, utilitatem ejus in unica solum adhuc re deficere facile intelligemus, quam simpliciter nominare sufficit, ut cuncti mox perspiciant, ejus accessione perfectionis culmen instituto addi; proponendum autem utilitatis hocce augmentum in eo consistit, ut tantus parturientium concursus, enixuumque opportunitas et differens conditio in artis etiam referatur commodum, atque disciplinæ tironum, theoriæ præcepta in antecessum sufficienter tenentium, practicæ, sub expertorum præsidio, inserviat institutioni, quo profecto necessarium magis, in addiscenda difficili arte, nihil est, nihil tamen inter nostrates magis desideratum. Clementia autem augustissimi hujus beneficii largitoris et ad benefaciendum paratissima summaque propensio accessionis desideratæ maximam facit spem, imo certissimam injicit fiduciam.“ — — —

Studiosi til Stiftelsen, for der at undervises og öves i Jordemoder-Videnskaben; ligesom der tilføiedes, at „Os elskelig *Balthasar Joh. de Buchwald* kan continuere som hidindtil med Informationen for Jordemödre,“ hvoraf synes at fremgaae, at Jordemoderunderviisningen i Begyndelsen har været Professor artis obstetriciæ uvedkommende.

Denne Foranstaltning, hvorved den kiöbenhavnske Födselsstiftelse alt et Decennium efter dens første Grundlæggelse stilledes i Classe med de bedst indrettede Instituter af lignende Art i Udlandet, og hvorved der ved Universitetet oprettedes en egen Lærestol for en hertillands hidtil kun lidet paaagtet og dog saa vigtig Deel af Lægevidenskaben, maatte unægteligen give Frederik d. 5tes Regjering et forhöiet Krav paa Eftertidens Taknemlighed. Men uadskillelig fra denne Fölelse bliver Erkjendtligheden mod den Mand, der udgjorde Sjælen eller den ledende Tanke i denne Foranstaltning, og som i et heelt Decennium derefter blev dens Bærer. Da faldt han, som bekjendt, som Offer for en ulykkelig politisk Catastrophe, og den Navnkundighed, han derved vandt, har for Verdens Öine saa meget overskygget hans videnskabelige Livs Betydning, at det efter henved et Aarhundredes Forløb vel kan betragtes som en ligefrem Erkjendtlighedspligt at opfriske Mindet om samme. Det er i denne Hensigt Forfatteren af disse Blade, som i tredie Led er hans Efterfølger ved Universitetet, har benyttet den Anledning, Reformationsfesten som en Mindernes Fest medførte, til i korte Omrids at samle Grundtrækkene af *Bergers* Liv, Lærervirksomhed og videnskabelige Fortjenester.

III.

Christian Johann Berger var tredie Barn og anden Sön af de i 1718 ægteviede *Hendrik Berger* og *Elisabeth Maria Buschen*. Faderens Stilling som Huushovmester hos den ved det keiserlige österrigske Hof

accrediterede danske Gesandt, Grev *v. Berkentin*, var Anledning til at Berger kom til Verden i Wien, den 14de August 1724; men uagtet han var födt og blev opdraget paa fremmed Grund, glemte han dog ingen-sinde, at han var födt af danske Forældre og som dansk Undersaat tilhørte sit Fædreland. Efterat han havde fyldt sit 4de Aar, tabte han ved en tidlig Död sin Fader d. 3die Septbr. 1728. Moderen, der var bekymret for sine Sönners Opdragelse, bestemte sig derfor tidligen til at overgive dem i fremmede Hænder, og neppe 6 Aar gammel sendtes Berger med sin ældre Broder til det dengang meget anseete evangeliske Gymnasium i Presburg. Her udvikledes i Löbet af 8 Aar hans ypperlige Aandsankæg saa vidt, at han ansaaes modnet til en höiere og hans fremtidige Livsbestemmelse nærmere liggende Dannelse. Han reiste derfor i 1738 til Berlin, og blev optaget i det derværende Joachimthalske Gymnasium; men ved denne Læreanstalt tilbragte han dog kun eet Aar, da Man antog ham i Besiddelse af tilstrækkelige Forkundskaber til at begynde det Studium, han tildeels efter Moderens Önske alt tidligen havde valgt sig. Optaget i Huset hos den bekjendte chirurgiske Professor *Neubauer*, lagde han sig under dennes Veiledning efter Anatomie og Chirurgie, idet han med overordentlig Flid fulgte Forelæsningerne over Chirurgie hos *Neubauer*, over Anatomie hos *Budæus* og over Physiologie hos *Scharschmidt*, medens han paa samme Tid ivrigen beskjæftigede sig med anatomiske Dissectionsövelser og søgte at drage Nytte af Sygebesögene i Charitéen. Efter paa denne Maade at have anvendt to Studieaar i Berlin, begav Berger sig omsider, opfyldt af længselsfulde Forhaabninger, i 1741 til Kiöbenhavn, hvor han snart i *Wohlert* fandt ikke alene en udmærket Lærer, men en faderlig Ven og Velynder, medens han paa samme Tid med stor Tilfredsstillelse drog Nytte af Generalchirurgen Justitsraad *Crygers* anatomiske og chirurgiske Demonstrationer. Hvor megen Priis end Berger satte paa disse Mænds lærerige Veiledning, besluttede han sig dog efter to Aars Ophold i Kiöbenhavn til ifølge

Datidens Skik at fuldende sine Studier i Udlandet; og 19 Aar gammel begav han sig derfor i 1743 til den baade ved sine udmærkede Lærere og sine fortræffelige Instituter berømte medicinske Skole i Strasburg. Her fortsatte han sine anatomiske Studier under *Eisenmann* og *Jacobi* og hørte *Gravels* physiologiske og medicinske Forelæsninger tilligemed sammes Commentar over Boerhave; Pathologien og Therapien hørte han foredrages af *Sachse*, Pharmacologie og Chemie af *Böckler*, og i den praktiske Chirurgie fandt han rig Leilighed til Övelse i det prægtige Militairhospital under den udmærkede Chirurg *Le Riches* Veiledning. Men hvad der fremfor Alt tiltrak ham i Strasburg, var Födselsvidenskabens Studium, hvortil endnu i Hjemmet alle Midler fattedes, medens her Interessen derfor holdtes levende ved den udmærkede *Frieds* Forelæsninger og cliniske Övelser, dem *Berger* fulgte med saa megen Flid og Udholdenhed, at han senere, i fortroligt Tillidsforhold til sin Lærer, fik meer end almindelig Leilighed til selv at udöve den praktiske Födselshjælp saavel i Hospitalet som i private Huse.

Saaledes udrustet med mangesidige Kundskaber og Færdigheder vendte *Berger* omsider efter tre Aars Fraværelse tilbage til Kiöbenhavn, og erholdt det kongl. chirurgiske Stipendium. Fjern fra al ungdommelig Indbildskhed, gav han sig atter til med uforandret Flid at høre sine tidligere Læreres Forelæsninger, medens han tillige ved utrætteligt Selvstudium søgte at tilegne sig Lægevidenskabens i dens hele Omfang. Og først efter et saadant toaarigt Studium i Hjemmet besluttede han sig til i 1748 at underkaste sig den anatomiske, og to Aar senere den chirurgiske Examen, dem han begge bestod med ualmindelig Berömmelse. Fra denne Tid af begyndte Bergers heldige praktiske Lægevirkosomhed, hvorved han alt tidligen vandt den offentlige Tillid og mange indsigtfulde og anseete Personers Agtelse og Kjærlighed, og inden faa Aar tillige sin Konges naadige Opmærksomhed. Hans fortrinlige anatomiske Kundskaber i Forbindelse med en anerkjendt Kunstsands og dannet Smag

berettigede ham saaledes til den kongelige Naade, hvorved han i 1758 blev udnævnt til ordentligt Medlem af og Professor i Anatomien ved det kongl. Maler- Billedhugger- og Bygnings-Academie, hvis Diplom blev ham udfærdiget d. 26de Juli's. A. Aaret derpaa, d. 25de Mai 1759, udnævnte Kongen ham til Assessor i Jordemodercommissionen og samme Dag til Stad-Accoucheur i Kiöbenhavn*); og henimod Slutningen af Aaret skaffede hans fortræffelige Inauguraldissertation: de perfectissimi enixus signis ham Adgang til den medicinske Doctorværdighed, den *Balthasar Joh. de Buchwald* som Facultetets Decan höitideligen meddeelte ham d. 29de Decbr. 1759. Neppe et Aar derefter beskikkedes han d. 14de Novbr. 1760 til Medlem af Collegium medicum.

Den anseelige Stilling, *Berger* til den Tid indtog, de höitstaaende Mænds Indflydelse, han havde vidst at vinde, og fremfor Alt hans anerkjendte theoretiske og praktiske Dygtighed, gjorde ham det mindre vanskeligt at skaffe den Plan Indgang, han nu af alle Kræfter arbeidede for, og som han omsider saae gennemført ved det ovenfor anførte Allerh. Reskript af 15de Mai 1761, hvorved den nysindrettede Födelsstiftelse i Frederiks Hospital blev skjænket Kiöbenhavns Universitet som en praktisk Skole og blev stillet under umiddelbar Bestyrelse af *Berger*, der tillige udnævntes til at beklæde den nyoprettede Lærerpost som Professor artis obstetriciæ ved det medicinske Facultet.

Trangen til theoretisk Underviisning i Födelsvidenskaben og især til en praktisk Dannelsesanstalt i denne Retning havde alt i længere Tid været saa dybt fölt, at Udsigterne selv for en langt ringere begavet Lærer maatte ansees sær gunstige; hvor meget mere da for en af

*) I Jordemodercommissionens Protokol p. 95 anføres, at *Berger* først i Mødet d. 16de Juli 1759, i Overværrelse af Byens Jordemödre blev introduceret til Medlem af denne Commission, efter den kongl. Ordre, som tilligemed hans Bestalling til at være Accoucheur i Residentsstaden offentlig blev oplæst.

Naturen saa rigt udstyret Mand som *Berger*, hvis grundige Viden, skarpe Iagttagelsesevne, praktiske Talent, og, efter alle Vidnesbyrd, ypperlige Foredrag snart maatte vinde almindelig Anerkjendelse. Sin Lærervirksomhed indledede han efter gammel Skik ved et interessant lille Program: „de placenta uterina, mortis et morborum causa,“*) der udkom i Sommerferien 1761, og hvori han indbød til sine samme Efteraar begyndende Forelæsninger ved Universitetet og de praktiske Övelser i Födselsstiftelsen. I Lectionscatalogen for 1762 anmeldtes förste Gang hans Forelæsninger, idet det hedder: „*Clv. B. ter de hebdomade Theoriam artis obstetriciæ ad ductum Smellie explicabit; practici autem exercitii occasio continua auditoribus in regio Xenodochio Fredericiano erit.*“ Ordlydende paa samme Maade anmeldtes de i Lectionscatalogen for 1763; men i den for 1764 og de senere Aar hedder det: „*Artem obstetriciam theoretice et practice docere continuabit 3: pro more tractabit,*“ saa at han fra den Tid synes at have forandret sin Forelæsningsplan og mindre at have fulgt *Smellie*, uagtet hans egen Ledetraad, affattet i Form og under Titel af „Spörgsmaal over Menneskets Födsel og Födselshjælpen“ först udkom i 1766.***) Saaledes vedbleve hans Forelæsninger at anmeldes ligetil 1771 incl.; medens han fra 1768 desuden tilbød Forelæsninger over *Elementa chirurgiæ* og fra 1769 tillige over *Medicina forensis*. Hvorvidt han i de sidste Aar (1770—71) virkelig har holdt de anmeldte Forelæsninger, kan maaskee være tvivlsomt; sandsynligt er det idetmindste, at hans Hofstilling har maattet foranledige hyppige Forstyrrelser deri. I sin praktiske Stilling ved Födselsstiftelsen forestod han efter *Buchwalds* Död (1763) Jordemoderundervisningen, i hvis Interesse det, efter Fortalen at döme, nærmest var

*) Programmet, der bestaaer af to Folioblade, existerer, saavidt mig bekjendt, kun endnu i eet Exemplar, der opbevares i det kongl. Bibliothek. Jeg har derfor anseet det passende, at lade det aftrykke som Bilag til disse Blade.

**) Den udkom, forunderligt nok, uden Forfatternavn, uagtet Forf. alt i den velskrevne Fortale tydeligt nok giver sig tilkjende.

at han udgav sine „Spørgsmaal over Menneskets Fødsel og Fødsels-hjælpen,“ men som sin Hovedopgave betragtede han det at gjøre den Leilighed, der her aabnede sig for de Studerende til Fødselsvidenskabens Studium, ret tillokkende og frugtbringende for dem. Ligesom han i sin Doctordissertation selv havde viist sig som en særdeles skarp Iagttagger af den naturmæssige Fødsels enkelte Phænomener, saaledes var det samme Vei han anviste sine Disciple som den ene sikke baade til Diagnosen, Prognosen og den rette Behandling af Fødslerne. Og som Middel hertil maatte naturligviis Explorationen eller den kunstmæssige Undersøgelse i Fødselen blive Udgangspunktet og Grundlaget for den hele obstetriciske Dannelse. Streng Iagttagelse af Naturens Virkekraft og Virkemaade i Fødselen, Studiet af den ordnede Fødselsmechanisme under Fosterhovedets Bevægelser igjennem Bækkenet, og en herpaa begrundet Opfattelse af Fødselshjælpens Omfang og Betydning, udgjorde altsaa fra Begyndelsen af Grundtrækkene i *Bergers* cliniske Underviisning, og bleve snart efter gjennem hans udmærkede Disciple fremtrædende characteristiske Fortrin ved den af ham grundlagte Kiøbenhavnske Accouchementssskole, hvorved den stod høit i Ry fremfor de fleste andre.

Omgivet af lærvillige og taknemlige Disciple fortsatte *Berger* denne sin Lærervirksomhed med usvækket Kjærlighed og Iver i henved 9 Aar, da den nye Stilling som Livmedicus, hvortil han udnævntes d. 12te Juni*) 1770, henledede hans Interesse i anden Retning, og ved de Forbindelser og Forhold, den bragte ham ind i, forberedede og omsider medførte hans Fald. Alt i Sommeren 1770 paalagdes det *Berger*, under Kongeparrets Reise at vaage over Kronprindsen paa Frederiksborg og stadigen at meddele Beretninger om hans Befindende. Da mod Slutningen af samme Aar, ved Reskript af 7de Decbr. 1770, Opfostrings-

*) Alt under 17de Mai s. A. bemærkes i *Luxdorphs* Almanakker: „*Berger* bliver Livmedicus ved *Struensee*, som nu gjør alle Ting.“

anstalten for indtil 600 forladede Børn blev anordnet, den Kongen af sær kongl. Naade vilde have stillet under sit umiddelbare Tilsyn, overdrog han Bestyrelsen deraf til Livmedicus *Berger* i Forbindelse med Raadmand *Mathias Lunding*. I Begyndelsen af Februar 1771 beordredes *Berger* til ved Siden af den anden Livmedicus, *Joh. Just. v. Berger*, som lægekyn- digt Medlem at indtræde i den nydannede Overdirection for det kongl. Frederiks Hospital, der havde at udarbejde Forslag til Hospitalets Forbe- dringer i flere Retninger. At saa besværlige, om end rigt lønnede,*) Til- lidshverv, foruden hans egentlige Lægeforretninger ved Hoffet, ikke lod sig forene med Opfyldelsen af hans tidligere Kaldspligter, erkjendte *Berger* altfor vel; han udvirkede derfor en Allerhöieste Befaling, der ved Cancellieskrivelse af 9de Marts 1771 communiceredes Directionen for Fre- deriks Hospital, hvorefter hans alt ved litterære Arbejder udmærkede og for kort siden fra sin Udenlandsreise tilbagevendte Discipel Dr. *Mathias Saxtorph*, som nys var beskikket til Stadaccoucheur i Kiöbenhavn, „under bestandig Opsyn og Direction af Livmedicus, Professor *Berger*, skal paatage sig Opsigt og Tilsyn over den for svangre Fruentimmer i Friederichs Hospital indrettede Stiftelse, — — — saa og være ham assisteerlig ved Udleveringen af nyfødte Børn, ved den senest oprettede Opfostrings-Stiftelse.“

Saaledes affordrede Hofstillingen *Berger* hans tidligere kjæreste Virk- somhed; og det varede ikke længe, inden den kostede ham langt mere. Den nære Forbindelse nemlig, hvori han som Læge stod til de kongelige Personer, kunde ikke andet end bringe ham i et Intimitetsforhold til den Alt for- maaende *Struensee*, det *Berger* vel ingenlunde synes at have eftertragtet, men som han ikke forstod eller havde Styrke til at holde sig fri for. Som ærlig Charakter udtalte han vel ved flere Leiligheder sin Daddel over Struen-

*) *Berger* fik i Efteraaret 1771 en Gave af 2,000 Dukater (*Suhms* Optegnelser).

sees Fremfærd ved og efter Ministerforandringen, ligesom sin Misbilligelse af Kronprindsens Opdragelse i flere Henseender; men dog var han svag nok til rimeligviis at føle sig smigret ved at *Struensee* enkelte Gange i Anliggender, der laae heelt udenfor hans Fagkundskab og Virkekreds, ønskede at høre hans Mening og Raad. Var det i denne Afhandlings Plan at give en fuldstændig Biographie af Berger, vilde det her være Stedet at gaae videre ind paa Undersøgelsen af hans Forhold, ikke blot til *Struensee*, men ogsaa til Kongen, Dronningen og Kronprindsen. Dog denne Side af hans Liv er alt forlængst hjemfalden til den politiske Historie, og har af den Grund været Gjenstand for saa megen Omtale, at den næsten ganske har tilbagetrængt Erindringen om hans videnskabelige Livs Betydning, den det netop var disse Blades Hensigt at fremhæve. Det maa derfor her være nok at minde om, at *Struensee* i sit Fald trak *Berger* med sig, for dertil at knytte Beklagelsen over at *Berger* paa denne Maade, endnu kun 48 Aar gammel, blev fjernet fra en Virkekreds, i hvilken hans sjeldne Evner endnu vilde have kunnet yde Videnskaben og Samfundet mange og store Tjenester.

Som bekjendt arresteredes *Berger* den mindeværdige 17de Januar 1772 tidlig om Morgenen,*) og blev af Lieutenant *v. Eyben* fört til Castellet, hvor han i den förste Maanedstid blev holdt meget strengt.***) Dog strax efter förste Forhör (22de Febr.) mildnedes hans Behandling meget; og jo videre man skred frem i Sagens Undersøgelse, desto mere kom man til Erkjendelse af, at de om hans Forhold udsprede Rygter vare bagtaleriske og grundlöse. Ikke desto mindre var en i alle Henseender fuld-

*) „Prof. Berger blev taget i Skjorten og fik neppe Tid at kaste en Kappe om sig.“ (*Suhms* Optegnelser.)

***) Vel blev han fri for Lænker, men turde hverken bruge Kniv og Gaffel eller ligge i sin egen Seng og kun raseres med fastholdte Hænder. Senere fik han et bedre Værelse, sin egen Seng, og Tilladelse til at faae Böger og Tobak. (*J. Kr. Löst*: der dänische Geheimecabinetsminister Joh. Friederich Struensee u. sein Ministerium. Kopenhagen 1826, 2ter Bd. p. 241 og 261.)

stændig Frifindelse under Datidens Stemning neppe at vente for *Berger*; dertil havde han staaet Hovedpersonerne i det sørgelige Drama for nær. I Commissariernes Erklæring af 5te Mai s. A. frikjendtes han derfor vel med Hensyn til alle andre Klagepunkter; dog antoges han at have forseet sig deri, at han ved Raad og Forslag havde ydet *Struensee* sin Medvirkning til Forandringer, endogsaa i Anliggender, der vare ham fremmede, og hvori han formodentlig ingen Indsigt kunde have. *) Dog, tilføiedes der, dristede Commissarierne sig ikke til at bedømme Nytten eller Skadeligheden af saadanne Forslag, idet de hos ham, saavel som hos de andre Arrestanter forefundne Papirer, hvoraf Slutningerne skulde udledes, ikke gave nogen Oplysning derom. Under andre Omstændigheder vilde uden Tvivl en Forseelse af saadan Art, ligesaa lidt som en saadan retlig Argumentation, have kunnet drage alvorlige Følger efter sig. Paa et Tidspunkt derimod, da en exalteret fjendtlig Partistemning fordrede sin Tilfredsstillelse, maatte det gjælde som kongelig Naade, da *Berger*, ifølge kongl. Reskript af 18de Mai til Commissionen, beordredes at begive sig til Aalborg, for der at nyde en Pension af 300 Rdlr., indtil han kunde indtræde i et eller andet ledigt Provindsiallægeembede. Kort efter begav *Berger* sig til sit Forviisningssted og gjensaae aldrig mere Kiöbenhavn.

I Aalborg, hvor han snart blev almindelig afholdt for sin uegenlytne Beredvillighed til at hjælpe fattige Syge, og hvor han i en Pensionsforhöielse **) alt tidligen modtog en kjærkommen kongl. Naadesbeviisning, tilbragte *Berger* kun 2 Aar, da han i 1774 blev beskikket

*) Som Beviser herpaa anførtes, at *Berger* havde gjort Forslag om nogle af de Mænd, der skulde erstatte den aftraadte Magistrat, og at *Struensee* havde anmodet ham om at foreslaae En, som kunde beskikkes til Holmens Chef. (Cfr. *J. Kr. Høst*: l. c. pag. 330.)

**) I *Luxdorphs* Almanakker findes under 18de Marts 1773: „*Berger* faaer 600 Rdlr. og maa være hvor han vil i Jylland.“

til Professor i Medicin, Chirurgie og Fødselsvidenskab ved Universitetet i Kiel. *) Og to Aar senere erholdt han et fornyet Beviis paa sin Konges Naade, idet han d. 2den Octbr. 1776 blev udnævnt til Etatsraad.

Sit Lærerembede i Kiel tiltraadte *Berger* med en vakker Opfordring til de Studerende, der udkom under Titel af: *Super Chirurgicæ genuina indole et recta discendi ratione, ad Medicinæ Studiosos allocutio*. Hamburgi 1775, Svo. Ifølge Kieler-Universitetets halvaarlige Lectionscataloger**) begyndte han sin Virksomhed i Sommerhalvaaret 1775, da han havde anmeldt Foredrag over: *Oeconomiae humanæ fundamenta, Curationis chirurgicæ elementa, og Artis obstetriciæ institutio*. I det paafølgende Vintersemester foredrog han: *Artis obstetriciæ theoriam og Curationis externæ rationes*. I Sommeren 1776 var han af Helbredshensyn fritaget for Forelæsninger. I det næste Vintersemester anmeldte han Forelæsninger over: *Chirurgiæ elementa og Artis obstetriciæ institutio*, hvilken Anmeldelse ordlydende gjenfindes i Lectionscatalogerne for de to paafølgende Semestre. For Vinteren 1778 anmeldtes: „*Prælectiones chirurg. ad ductum thesium propriarum, et W. Steinii* Anleitung zur Geburtshülfe perpetua commentatione interpretabitur,“ og for Sommersemesteret 1779: „*Aneurismatis, varicis, hæmorrhoidis ratio et curatio, tumorum doctrina*.“ Efter den Tid findes ingen Anmeldelse af *Bergers* Forelæsninger i Universitetets Lectionscataloger, saa at det er at antage, at han fra 1779 ingen Forelæsninger har holdt. Hvorfor *Berger*, endnu

*) At *Berger* erholdt denne Ansættelse, skyldte han især sin Svoger *Poul Egede*, Sognepræst til Vartov; de vare begge gifte med Døttre af Etatsraad, Prof. *Christian Thestrup*. Biskop *Egede* var den Første, som med kongl. Tilladelse ægtede sin afdøde Hustrues Søster, hvilken Dispensation han erholdt ved *Bergers* Indflydelse hos *Struensee*. Siden skaffede *Egede* til Gjengjæld *Berger* Professoratet i Kiel ved sin Indflydelse hos *Guldberg*. (*G. L. Baden*: Christian VII. Regjeringsaarbog S. 178.) *Berger* ægtede i 1760 *Laurentia Thestrup*, som var født 1740 og alt døde 1764. (Stamt. over Familien Thestrup i *Giessings* Jubellærere, 1ste Ddeel.)

**) Uddraget af disse skylder jeg Hr. Etatsraad *Ratjens* velvillige Meddelelse gennem Prof. *Panum*.

i kraftig Alder, opgav Forelæsningerne, uagtet han forblev i sin Professorstilling ligetil sin Død, er ubekjendt; ikke urimeligt er det imidlertid, at en saa vidt omfattende og spredt, reen theoretisk Underviisning kun lidet har tiltalt og tilfredsstillet hans i grundige Specialstudier og rig Hospitalserfaring uddannede praktiske Aand. Ialfald var Betydningen af hans Lærervirksomhed i Kiel kun en Efterklang af hvad han havde virket i Kiöbenhavn. Sit Yndlingsfag viste han sig dog tro indtil det Sidste, idet han endnu i sine sidste Leveaar udgav et lille Skrift, under Titel af: „Olympia, die Hebamme, ein Fragment,“ (der udkom uden Forfatternavn i Leipzig 1783) som et Forsög paa gennem Samtaler mellem en ældre Jordemoder og hendes Datter at vise, hvorledes de videnskabelige Begreber og Erfaringssandheder lade sig udvikle i tiltalende og letfattelig Form, ganske i Overensstemmelse med hvad Forfatteren ved sit Motto antydede: „Sic revocare veritatem ad conscientiam discipulorum, ut non ex libro eam didicisse aut a Magistro accepisse sed ipsi ex sese eam invenisse sibi videantur.“

I Efteraaret 1787 fik *Berger* et apoplectisk Anfald, hvis Følger kun langsomt table sig. For at gjenvinde sine Kræfter foretog han i Sommeren 1788 en Reise til Tydskland og Schweitz, og befandt sig saa vel derefter, at han paatænkte en lignende Reise næste Sommer; men under Eftervinterens Strenghed indfandt sig et nyt apoplectisk Anfald, der uventet endte hans Liv den 2den April 1789, i hans 65de Aars Alder.

Om end *Berger* i det sidste Decennium af sit Liv syntes at have tabt Lysten til sin egentlige academiske Virksomhed, vedligeholdt han dog altid en varm Interesse for Kieler-Universitetet og dets Anliggender, og testamenterede Samme 4,000 Rdlr. tilligemed sit hele Bibliothek. Universitetet, som regnede *Berger* til sine Prydelser, glemte heller ikke, hvad Hædersbeviisning det skyldte ham. Den 18de Juli 1789 afholdtes nemlig en Mindefest til hans Ære, ved hvilken Leilighed Festtaleren,

Professor Eloquentiæ *Christiani*, udviklede den Afdödes Værd som Videnskabsmand, Statsborger og Menneske, efterat han i et forudskikket Program*) havde givet en Skildring af hans Ungdomsliv lige indtil han opnaaede den medicinske Doctorværdighed. Paa Universitetsbibliotheket opstillede man hans Byste, hvor den endnu staaer, med følgende Indskrift paa Fodstykket:

„Effigies viri incomparabilis *Christiani Johannis Bergeri*, aug. Reg. a consil. in negot. civit. public., medic. doct. et p. p. o., nati die XIV Aug. CIOIOCCXXIV, dem. d. II April CIOIOCCCLXXXIX, qui, ingenio excellens, doctrina clarissimus, medendi arte et studio amabilis, ærarium academiæ liberali IIII m. imperial. dono auxit, bibliothecam publicam egreg. libr. supellect. leg. insigniter exornavit, perenni grataque fast. mem. celebrandus.“

I Kiöbenhavn, hvor *Berger* havde været Medlem af det kongl. Videnskabernes Selskab og Æresmedlem af det kongl. Kunstacademie, hengik hans Död temmelig upaaagtet; og den eneste synlige Erindring om ham, her endnu findes, er en Afstöbning af hans Byste, som først for nogle Aar siden har faaet sin rette Plads i den kongl. Födselsstiftelses Auditorium. Og dog var Kiöbenhavn bleven i Besiddelse af hans bedste Efterladenskab, den Skole nemlig, han havde stiftet, de udmærkede Disciple, han havde dannet. Forrest blandt disse stod den som hans mangeaarige Efterfølger i Lærereembedet og ved sine Skriver noksom bekjendte *Mathias Saxtorph*, og ved Siden af ham den i ydre Forhold mindre begunstigede, men rigere begavede *Janus Bang*,**) som i

*) Des Proectors und Senats Einladung zu einer Gedächtnissrede auf den Hochwohlgeb. Herrn *Christian Johann Berger*. Kiel 1789, 4to (uden Forfatterens navn).

**) *Janus Bang* var födt d. 1ste Aug. 1737 i Kiöbenhavn, og döde sammesteds d. 25de Febr. 1808 som Justitsraad og medicinsk Borgermester. Hans Biographic med Angivelse af hans litterære Arbejder findes i Bibl. f. Læger, Bd. II, p. 266—284, forfattet af Prof. *Klingberg*.

sin fortræffelige Afhandling*): de mechanismo partus perfecti, efter en nøiagtig Beskrivelse af Bækkenet, dets Stilling og Axeretning, udviklede sin „paa Erfaring og Mechanik“ begrundede Anskuelse om Fosterets Gjennemgang igjennem Födselsveien, der i det Væsentlige stemmede med hans Lærers, og som var den Første, der paaviste Skuldrenes regelmæssige Bevægelser igjennem Bækkenet. Nærmest disse fortjener at fremhæves *Christian Elovius Mangor*, hvis endnu læseværdige Fremstilling af Explorationslæren**) hörer til det Bedste, Litteraturen i denne Retning er i Besiddelse af, og vidner om den grundige Skole, han havde gennemgaaet hos Berger, om hvem han ytrer: „in suis prælectionibus, ubi plurima artis obstetriciæ momenta in genere et omnia explorationis puncta perspicue atque distincte proposita audire sors mihi dedit felicissima“ (pag. 7). I Rækken af Bergers övrige Disciple fandtes efter Saxtorphs Angivelse den nærmest paafølgende Tids meest anseete praktiske Læger, saaledes blandt Provindsiallægerne *Buchhave* paa Sjælland, *Fridsch* i Ribe og *Möller* i Skeen, som alle erholdt Doctorgraden ved Kiöbenhavns Universitet, og i Kiöbenhavn Livlægerne *Aaskov* og *Guldbrand*, Stadphysicus *Abilgaard*, *H. Callisen* o. Fl.

IV.

Noget stort Forfatternavn har *Berger* ikke efterladt sig***). Hans eneste betydeligere videnskabelige Arbeide var hans Inauguraldisserta-

*) Tentamen med. de mechanismo partus perfecti, quod, præside M. Saxtorph, pro gradu doct. cruditor. examini submittit autor *Jan. Bang*. Hafniæ 1774, 8vo.

**) Dissertatio inaugur. de exploratione obstetricia. Hafniæ 1764, 4to. Forfatteren levede siden som Provindsialmedicus i Nestved.

***) Foruden de af *Berger* tidligere anförte Skrifter findes af ham kun en Oversættelse af *Butini*: om Smaakopper, Kiöbhvn. 1743 (v. l. Efterretn. 1753 no. 36), og en lille Ar-

tion: de perfectissimi enixus signis, hvis fuldstændige Titel nedenfor er angivet*). I denne Afhandling, hvori han underkaster Betydningen af alle den regelmæssige Fødsels Phænomener en streng kritisk Undersøgelse, har han imidlertid nedlagt en saadan Sum af Lærdom, egne Undersøgelser og Erfaringer, at den allerede forsaauidt maatte ansees som en sand Berigelse for Litteraturen. Men hvad der fremfor Alt giver Afhandlingen Interesse og stort videnskabeligt Værd, er det ene Blad (pag. 34—35) deri, hvor Forfatteren, desværre saa kort og i et saa svært forstaaeligt Sprog, har meddeelt sin Opfattelse af Fosterhovedets Indtræden i Bækkenet og den derpaa grundede Fødselsmechanisme, saaledes som den senere udvikledes i *M. Saxtorphs* Skrifter, og indtil den Dag idag har hævdet sin Gyldighed.

Studiet af Fosterhovedets Stillingsforhold til Bækkenet var dengang endnu i sin Begyndelse. Indtil henimod Midten af det 18de Aarhundrede havde man staaet i den Tro, at Fosterhovedet indtraadte i Bækkenet i samme Stilling, hvori man saae det komme frem af Bækkenudgangen; og Dublinerlægen *Fielding Ould* var, saavidt bekjendt, den Første, der (1742) belært ved egen Erfaring udtalte sig imod den hidtil gjældende Anskuelse. „Naar Fosteret“, siger han**), „stiller sig naturligt til Fødsel, kommer det med Hovedet foran og, som alle mig kjendte Forfattere antage, med Ansigtet vendt mod Moderens Krydsbeen, saa at, naar hun ligger paa Ryggen, Fosteret synes at krybe paa Hænder og Fødder tilverden. Fra denne Anskuelse maa jeg imidlertid afvige i eet, maaskee ved første

tikel: *Schema insolentis morbi*, indført i Collect. societ. medic. Vol. II. Hafniae 1775 p. 288—298.

*) Tentamen medicum semiotice partus legitimi, cujus sectionem primam: perfectissimi enixus signa, præ. illustr. et experient. Dr. Balthas. Johan. de Buchwald, pro summis in arte salutari honoribus eruditorum examini submittit die 29 Decbr. 1759 *Christ. Johan. Berger.* Hafniae 4to.

***) A treatise of midwifery, by *Fielding Ould*, Dublin 1742, 8vo p. 28.

Öiekast tilsyneladende uvæsentligt Punkt. Fosterets Bryst nemlig ligger vel rettet mod Moderens Krydsbeen, derimod ikke dets Ansigt; thi ved Hovedets naturlige Stilling er Ansigtet vendt til Siden, saa at Hagen hviler lige paa den ene eller den anden Skulder“. *Ould* holdt sig derfor efter mangfoldige Undersøgelser overbevist om at Hovedets Tværstilling i Bækkenindgangen var den naturlige.

Støttet til disse og talrige egne Erfaringer antog den berømte *W. Smellie**) (1751) vel den samme Stilling af Fosterhovedet i Bækkenindgangen som *Ould*; men i en anden Henseende afveeg han fra ham, forsaavidt som han bédre kjendte Kroppens Stilling ved den naturlige Födsel, idet han lærte at denne svarede til Hovedets Stilling, at altsaa Siderne af Kroppen vendte mod Livmoderens forreste og bageste Væg, og at Hagen hvilede mod Brystet. Han beskrev tillige Hovedets Dreining paa Veien igjennem Bækkenet, hvorledes det nemlig, efterat være trængt ned igjennem överste Bækkenaabning i Tværstillingen, senere i Bækkenhuulheden efterhaanden dreies om i Længderetningen, i Almindelighed med dybest staaende Baghoved, for i fuldkommen Længdestilling og under behörig Dreining om sin Tværaxe at træde ud af underste Bækkenaabning; og *Smellie* antog hele denne Hovedets Gjennemgangsmaade gjennem Bækkenet nödvendig betinget af Bækkenrummets forskjellige Viddeforhold og Fosterhovedets Form og Störrelse.

Saavidt var man kommen, da *Berger* i sin Dissertation (1759) kort fremsatte og i sine Forelæsninger videre udviklede sin Anskuelse om Fosterhovedets skraa Indtræden i og gjennem överste Bækkenaabning, efter Retningen af en af Skraavidderne i Bækkenet, den snart et Aarhundredes Erfaring har gjort uantastelig. Som de fleste Inauguraldisser-

*) *Smellies* Anskuelse om den naturlige Födselsmechanisme findes udviklet paa flere Steder i hans bekjendte Værk: A treatise on the theory and practice of midwifery, hvoraf 1ste Udgave alt udkom i 1751 i London.

tationer blev imidlertid denne Afhandling meget lidt kjendt og paaagtet udenfor Hjemmet*), og dertil var den affattet i et saa tungt og knudret latinsk Sprog, at det paa flere Steder, og fortrinsviis hvor Födselsmechanismen afhandles**), koster megen Möie at forstaae den. Følgen heraf blev, at *M. Saxtorph*, der tidligen med megen Tænksohmhed havde opfattet sin Lærers Anskuelse, med ikke mindre Flid ad Undersögelsens Vei havde prøvet den, og siden i flere talentfulde Skrifter bearbejdede og forsvarede den, i Litteraturen kom til at staae som dens Skaber og Bærer, og det uagtet han selv tydelig nok paa flere Steder har givet *Berger* Æren derfor, om han end alt som meget ung Forfatter havde Tilböielighed til at stille sin egen Erfaring vel stærkt i Forgrunden. Ved *Fr. Nægeles* og efter ham *Edv. Casp. v. Siebolds* grundigere litterærhistoriske Studier er Forholdet vel bleven oplyst og berigtiget, dog ikke saa fuldstændigt, at det jo endnu derefter kunde synes som om *Berger* vel havde kjendt Hovedets skraa Indtræden i Bækkenet, dog uden videre at have udviklet Betydningen deraf for hele Læren om den naturlige

*) Endog *F. B. Osiander* synes ikke at have kjendt den; *Fr. Nægele* har Fortjenesten af at have draget den frem for Lyset; (cf. *H. F. Nægele*: Die Lehre vom Mechanismus der Geburt, Mainz 1838, p. 91).

**) Pag. 34 hedder det: „Speciatim autem dignoscitur capitis ad transitum ex situ opportunitas, totiusque inde corpusculi, altius latentis, apta compositio, ex ossium cranii et suturarum, tactu scrutabilium, parturientis respectu basis, debita dispositione, vario parturitionis tempore varia. In operis enim principio, foetu supra pelvis aperturam adhuc morante, rimanti objicitur digito fontanellæ lysis, ad posticam reclinata parum et lateralem pelvis regionem, proxima hinc suturæ sagittalis portione verticali per orificii aperturam in parturientis perpendiculariter cadente basin; capite demum, proficiente enixu, intra pelvis aperturas pulso, tam per ossium pelvis configurationis, quam ipsius propulsionis mechanismum, retorquetur sineiput, et in concavitatem sacri absconditur ossis, capitisque nunc regio verticalis tactui objicitur, occipitio scilicet gradatim jam succiduo, ovati omnino cranii maxime turbinata, ob foetus corpusculi compositionis artificium stabilissima, felicique compendio centro activitatis vis expultricis in linea recta opposita. Porro ipse hic foetus situs idoneus, capitis autem imprimis positio opportunissima, congruam ejusdem cum ossium pelvis aperturis proportionem supponunt, camque in genere indicant;“ — — —

Födelsmechanisme. Urigtigheden af denne Synsmaade er jeg saa heldig at kunne godtgjøre ved et Manuskript*) af Bergers Forelæsninger, der findes i den kongl. Födelsstiftelses Bibliothek. Det maa derfor være mig tilladt at lade aftrykke et Par Blade deraf (p. 87—91), som tillige kunne tjene til Prøve paa *Bergers* Foredragsmaade.

Spørgsm. 90. Af hvilke Tegn kand Hovedets besynderlige Leye tilforladelig kiendes?

R. Af Sömmenes Direction og Fontanellernes Leye eller Stød paa Hovedet.

Sp. 91. Hvad Styrelse har Pile-Sömmen naar Hovedet först presses mod Bækkenets överste Aabning?

R. Den Suttur synes skiæv og löber ind i den Direction hen til en af de Huulheder, som er ved Siden af Korsbenet.

Sp. 92. Hvor finder man den forreste Fontanelle?

R. Denne Fontanelle findes ved Enden af Pile-Sömmen og lidt til Siderne af Korsbenet, eftersom Forhovedet glider til Siderne af Korsbenet.

Sp. 93. Hvad er Aarsag til dette Hovedets skraa Leye?

R. — — — — — — — — — —

Sp. 94. Af hvad Aarsag glider Forhovedet over og til Siden af Korsbenets Forhöielse?

R. Saasom den glatte og i Vand liggende Fosterets Pande ikke finder nogen synderlig Fastheds Punkt paa det runde glatte Korsbeen, saa bevæges det ved den bestandige Trykning til Siderne af Korsbenet.

Sp. 95. Hvilken Fordeel kommer af dette Hovedets skraa Leye?

R. Fornemlig at Hovedet, hvor det er længst, kand föres igiennem den bredeste Aabning af Bækkenet.

Sp. 96. Hvor finder man den bageste Fontanelle ved Födselens Fremgang?

R. Denne, som i Begyndelsen af Födselen ikke kunde findes, kand, naar Födels-Handlingen bliver ved, föles strax bagved Skambuen.

*) Dette ziirlige, men med Skrivfeil rigt udstyrede, Manuskript, der er uden Aarstal, udgjör 412 Sider i Quartform, er indbunden og forsynet med den forgyldte Rygtitel: „Pr. *Bergers* Spørgsmaal i Jordmoderkonst: Besvarelse“. I sine Forelæsninger besvarede *Berger* nemlig Punkt for Punkt de Spørgsmaal over Menneskets Födsel og Födshjælpen, han samlede udgav som Ledetraad ved Underviisningen saavel for Jordemödre som for de Studerende.

Sp. 97. -Hvor ligger nu den forreste Fontanelle ?

R. Naar den bageste Fontanelle ligger saaledes, saa forsvinder den forreste, saa at den ikke kand föles, da den bliver opskudt op over den överste Rand af Bækkenets överste Aabning.

Sp. 98. Hvad er Aarsag til denne Forandring ?

R. Aarsagen bestaaer deri at Legemet af det gandske Foster stærk sammentrykkes ned imod den överste Aabning af Bækkenet.

Sp. 99. Hvad er Aarsag til at Fosteret sammentrykkes imod Bækkenet ?

R. Modstanden af den överste Bækkenets Aabning, saasom Fosterets Hoved overgaaer i Störrelse denne Bækkenets Brede og altsaa ikke kand gaae derigennem uden Modstand.

Sp. 100. Hvorledes skeer denne Sammenpresning og hvilken Figur faaer heele Fosterets Legeme derved ?

R. Fosteret ved Virkning af Moder-Grunden og Modstanden af den överste Bækkenets Aabning bliver i den Situs, i hvilken det ligger, för og i Födsels-Tiiden sammentrykket og indtrykket i sig selv, saaledes at Extremiteterne og de andre blöde Deele viige for Trykningen, hvoraf nödvendig fölger, at Fosterets Hoved paa den överste Rand af Bækkenet bevæges bagtil saameget opad, at det underste Kindbeen trykkes fast til Brystbenet; herved föres Fosterets heele Legeme i en kegelagtig Figur, bliver fastere og imodstaaende, Hovedet lider den Forandring, som foran er omtalt, i sit Leye og faaer fuldkommen Fasthed.

Sp. 101. Hvilken Deel af Fosteret bliver Grunden af Keglen og hvilken bliver Spidsen ?

R. Det Flade af Fosterets Födder og Sædet udgiör det Bredeste af Keglen, og det trykkede Baghoved det Smalleste af Keglen.

Sp. 102. Hvad Fordeel kommer af denne Fosterets Sammenpresning ?

R. Den af Sammentrykkelsen frembragte Fasthed af Fosterets heele Legeme og Forandringen af Hovedets besynderlige Leye förer den Nytte med sig, at Modstanden af Bækkenets överste Aabning ved Hovedets Sammentrykning overvindes.

Sp. 108. Hvorledes skeer Hovedets Sammentrykning ?

R. Den skeer til Siderne imellem den forreste Rand af Bækkenet og Forhöyelsen af Korsbenet.

Sp. 104. Hvad Forandring lider Hovedets Figur ved denne Sammentrykning ?

R. Hovedets Viide bliver forholdsviis saaledes forandret, at det passer sig til Viiden af Bækkenet, som er imellem Ophöyningen af Korsbenet og Skambuen, og Baghovedet bliver længere og spidsere.

Sp. 105. Hvorledes presses nu Hovedet ned i Bækkenets Dybde ?

R. Efter dets skiæve Leye bevæges det spidse Baghoved ved Siden af Skambuen langsom nedad i Bækkenets Huulhed og foran under Skambuen.

Sp. 106. Af hvad Aarsag glider Baghovedet langsom fortil og under Skambuen?

R. Aarsagen er alleene i Bækkenet, som foran er mindre dybt end til Siderne og bagtil, og i den skiæve Styrelse, hvorved det bevæges foran i Huulheden eller Aabningen under Skambuen.

Sp. 107. Hvad Styrelse faaer nu Piile-Sømmen?

R. Dersom nu Baghovedet forbliver fortil, saa faaer Hovedets Piile-Søm en ret Styrelse fra det forreste til det bageste, og i Midten af Bækkenet.

Sp. 108. Hvor ligger Forhovedet med Ansigtet?

R. I den største Huulhed af Korsbenet.

Sp. 109. Hvilken Fordeel kommer af denne lige Hovedets Leye?

R. Den største Længde af Hovedet ligger nu ret over den største Viide af Bækkenets underste Aabning.

Sp. 110. Hvorledes skydes Hovedet igiennem Bækkenets underste Aabning?

R. Baghovedet bevæges foran under Skambuen saaledes at tillige Nakken omkring Skambuen bevæges foran og opad.

Sp. 111. Hvorved tvinges Baghovedet og Nakken tæt under Skambuens underste Rand?

R. Formedelst Modstanden og Virkningen af Rumpebenet.

Sp. 112. Hvorledes skeer det ved Rumpebenets Virkning?

R. Den elastiske Forbindelse af dette Been giør at det kand viige, men tillige ved sin Modstand mod Hovedet virke og drive det opad foran under Skambuen.

Sp. 113. Hvad Fordeel kommer af denne Hovedets Styrelse?

R. Baghovedet kommer herved lige med Moder-Skedens axis, og kand saaledes føres igiennem dens Aabning.

Med denne Fremstilling sammenholde man nu *M. Saxtorphs* paa mange Steder gjengivne Beskrivelse af Hovedets Gjennemgang igiennem Bækkenet i den fuldstændige Fødsel, og det vil findes, at de i alle væsentlige Punkter stemme overeens, om end Saxtorphs Beskrivelse i dens sammenhængende Form naturligviis giver et mere plastisk Billede af Naturforholdet. Det var derfor med god Grund at Saxtorph i den første Afhandling, hvori han har udviklet Fosterhovedets Forhold til og Bevægelser igiennem Bækkenet, har tilføiet den Bemærkning: „Introitus

hic capitis in partu felici et perfectissimo uti etiam insequens ejus conversio in pelvi, quem in dissert. Signa perfectissimi enixus continente pulchre exposuit Exp. *Berger* (§ 35), in prælectionibus suis, vix umquam satis æstimandis, clarius adhuc demonstravit, mihique sæpe sæpiusque tentanti et explorationis certitudine tandem convicto gratissimum partus felicissimi signum præbuit, semperque fuit“. Men netop denne lille Afhandling, den *Saxtorph* skrev for det Ehlersenske Collegium i 1762*), altsaa som 22aarig medicinsk Studerende, og efter en kort**) Studietid ved Fødselsstiftelsen, maatte gjøre det i høieste Grad sandsynligt, at de deri udtalte Anskuelser mere tilhørte Læreren end Disciplen, selv om denne alt havde havt en ikke ringe Leilighed til i den daglige Hospitalspraxis at see dem stadfæstede. Skade derfor at *Nægele*, som det synes, ikke har kjendt den; hos *Siebold* findes den anført blandt Saxtorphs Skrifter, dog uden at den videre omtales.

Nægele opkaster endnu det Spørgsmaal, hvorledes vel *Berger* er kommen til Kundskab om Fosterhovedets skraa Indtræden i Bækkenet, og finder det ikke usandsynligt, at han kunde have sin Lærer *Balth. de Buchwald* at takke derfor, under hvis Præsidium hans Doctordissertation blev forsvaret, efterdi dette Forhold ifølge gammel Skik gjerne antydede en velvillig Interesse for eller Andeel i Afhandlingen, stundom endog Forfatterskabet selv. Havde imidlertid *Nægele* kjendt nærmere til Buchwalds Lærervirksomhed og Skrifter, vilde han ikke have kunnet opstille en saa fuldkommen uberettiget Formodning. *Buchwald* findes nemlig intetsteds hverken hos *Berger* eller hans Samtidige nævnt som

*) Tentamen medicum de doloribus parturientium signum felicis partus præbentibus. Hafniæ 1762, 4to pag. 29, not. (p).

**) Ifølge de biographiske Efterretninger om *M. Saxtorph*, som ere meddeelte i Udgaven af hans samlede Skrifter ved hans Søn og P. Scheel (Kiøbhvn. 1804), fik S. først i 1762 fri Adgang til Fødselsstiftelsen, efter iforveien at have nydt den theoretiske Underviisning hos *Berger*, der altid blev ham en kjærlig Lærer og Velynder (pag. 333).

hans Lærer i Fødselsvidenskaben, og kunde det heller ikke, da Buchwald, ifølge hvad vi tidligere have oplyst, først i sine sidste Leveaar, i 1759 nemlig, begyndte at anmelde private Forelæsninger for de Studerende over Præliminaria in arte obstetricandi, i samme Aar altsaa da Berger forsvarede sin Doctordissertation. Og i *Buchwalds* egne Skrifter findes desuden intet Spor til at han har havt nogen Kundskab om det omhandlede Stillingsforhold af Fosterhovedet til Bækkenet. Prioriteten tilhører altsaa uomtvistelige *Berger*; og skulde vi forsøge at besvare det ovennævnte Spørgsmaal, vilde vi henvise deels til den skarpe Iagttagelsesevne og overordentlige exploratoriske Færdighed, han, efter Alt at dømme, har vidst at tilegne sig og atter har forplantet paa sine Disciple, deels til hans grundige anatomiske Studier overhovedet og særligen af Bækkenet, hvorved han ifølge egne Udmaalinger lededes til Erkjendelsen af at Skraavidderne *) i Bækkenindgangen i Fødselen maatte

*) I mange Tider ere disse Skraavidder af tyske Anatomer og Fødselshjælpere blevne benævnedes efter *H. v. Deventer* (Diam. obliqv. Deventeri). *Fr. Nægele* oplyste først, ved hvilken dobbelt Misforstaaelse *Deventers* Navn er bragt i Forbindelse med disse Bækkendiametre, dem han ligesaa lidt har kjendt eller omtalt som nogen anden Bækkendiameter. (Das weibliche Becken. betrachtet in Beziehung auf seine Stellung u. die Richtung seiner Höhle. Carlsruhe 1825, 4to p. 48—49). — *M. Saxtorph* ligesom hans Meddiscipel *Mangor* tillagde deres Lærer *Berger* Fortjenesten af den første Angivelse af Skraadiameterne i Bækkenindgangen. Saaledes ytre de:

„Tertiam (obliqvam) hanc diametrum nemo, quantum scio, ante Exper. Prof. *Berger* consideravit, quam tamen in pelvi denudata omnium maximam esse in prælectionibus suis demonstravit, docuitque simul veram esse illam diametrum, juxta quam, introitu suo in pelvi, caput foetus in partu naturali et felici procedat“. *Math. Saxtorph*: de doloribus parturientium, pag. 25 not. (1).

„Duabus hisce diametris ad ductum *Smellie* tertiam accuratissimus noster Præceptor adjecit, nempe maximam, a cavitate, quæ est ad latus ossis sacri in superiori apertura ad oppositum ossis pubis punctum“. *Christ. El. Mangor*: de exploratione obstetricia. Hafn. 1764, 4to pag. 12.

Men de havde begge overseet, at *Levet* allerede tidligere har kjendt og antaget Skraavidderne som de største i Bækkenindgangen, idet han siger: „On doit y reconnaître trois diamètres principaux, dont le plus grand le traverse obliquement, tant à droite qu'à gauche, le petit va d'un côté à l'autre, et le moyen croise celui-ci à angle droit. La

frembyde gunstigere Rumforhold for Fosterhovedet end den efter *Smellie* som den rummeligste i Almindelighed antagne Tværvidde. Endeligen findes det endnu hos *Saxtorph* meddeelt, at *Berger* havde funden sin Anskuelse om Fosterhovedets Stilling i Bækkenindgangen bekræftet ved Obductionen af en i Födselen pludselig död Kone, hvilket Tilfælde han benyttede til Demonstration ved sine Forelæsninger.

Der synes altsaa ikke at være Tvivl tilbage om, at Læren om Fosterhovedets skraa Indtræden i Bækkenet og den derfra udgaaende Födselsmechanisme er at tilskrive *Berger*, og at den som Frugten ikke af nogen tilfældig Iagttagelse men af udholdende Undersögelse og Studium bliver at ansee som hans Fortjeneste af Videnskaben*).

longueur de ces deux derniers diamètres est sujette à varier, mais celle des premiers très rarement l'est. (*L'art des accouchemens, démontré par des principes de physique et de mécanique, pour servir d'introduction et de base à des leçons particulières.* 3me edit. Paris 1766 § 31).

- *) Ved at gjennemgaae et gammelt fransk Manuskript, der findes i Födselsstiftelsens Bibliothek og har tilhört Math. Saxtorph, og som under Titel af „Discours de l'Accouchement de Mr. Levret“ indeholder en paragraphviis gjennemfört Commentar over *Levrets* ovenanförte: *L'art des accouchemens*, har jeg truffen Bemærkninger, som, *saafremt de virkelig hidvære fra Levret*, lade formode, at han maaskee i en senere Periode har kjendt og lært Hovedets skraa Indtræden i Bækkenet, uagtet han i sine Skrifter, i hvilke han rigtignok ikke skjænker Hovedets Stillingsforhold til Bækkenet i den naturlige Födsel særlig Opmærksomhed, har yttret sig anderledes derom, idet han, netop paa det Sted hvor han omtaler Betingelserne for den almindelige naturlige Födsel, siger om Fosteret: „qui se présente par la tête, la face tournée du côté de l'os sacrum de la mère“ (l. c. § 469). Skulde den saaledes vakte Formodning finde Bestyrkelse ved andre i franske Bibliotheker muligen opbevarede Manuskripter efter *Levrets* Foredrag, vilde derved den hidtil bestaaende Modsigelse være löst mellem *Levrets* Opfattelse af Hovedets Stilling i Bækkenindgangen og den ved ham vakte Erkjendelse af Skraaviddens som den største af Bækkenindgangens Vidder, ifölge hvilken han endog selv foreskriver, ved Hovedets Fremtrækning efter Kroppens Födsel at dreie Ansigtet ikke lige bagtil, men til Siden i Bækkenet (l. c. § 712). Dog selv om *Levret* har kjendt og privatim har lært Hovedets skraa Indtræden i Bækkenet, er der aldeles ingen Grund til at antage, at *Berger*, der aldrig havde været i Frankrig, ad dette Spor var ledet paa rette Vei.

V.

Hvad *Bergers* obstetriciske Lære angaaer, forsaavidt denne lader sig opfatte efter hans egne Arbejder, hans haandskrevne Forelæsninger og hans Disciples litterære Vidnesbyrd, stötte de den sig vistnok væsentligen til Studiet af den Tids anseeteste Forfattere, blandt hvilke *W. Smellie* uden Tvivl har havt den störste Indflydelse; men overalt udtalte sig dog en Selvstændighed i Anskuelse og Meninger, der bar Vidne om Selvforskning og Erfaring, ligesom Fremstillingens Simpelhed gav dem det Præg af Sandhed og Tilforladelighed, Berger selv satte saa megen Priis paa. „Sandhed i Underviisning“ — siger han selv etsteds*) — „er Lærerens förste og vigtigste Pligt, Orden og Tydelighed er den fölgende. Ingen fortænke derfor Forfatteren, at han alene foredrager saadanne Lærdomme, om hvis Sandhed han efter en varsom Bedömmelse troer at være overbeviist, og hvis Bekjendelse mangfoldige Erfaringer have af-tvunget ham“.

Til Udgangspunkt benyttede B. en omhyggelig Beskrivelse af Bækkenet, Moderen og Moderskeden med Tilföining af de Forandringer, der foregaae i disse Organer under Svangerskabet og Födselen. Især fæstede han Opmærksomheden paa Bækkenet, beskrev nöiagtigen dets Skikkelse, Kjönsforskjelligheder og Udmaalinger, angav Axeretningen saavel for den överste som underste Bækkenaabning, og viste hvorledes de altfor vide saavelsom de for snevre Bækkenaabninger kunne blive til Skade for Födselen. — Med mere Udförlighed end nogen af hans Samtidige behandlede B. Læren om Undersölgelsen og dens Methoder, blandt hvilke han ogsaa optog *Exploratio intestinalis*; Vaginalundersölgelsen raadete han helst at foretage med to Fingre. — Efter med megen Kritik at have gjennemgaaet Svangerskabets Kjendetegn, kom han til Læren

*) I Fortalen til Spörqsmale over Menneskets Födsel etc. p. 14.

om Födslerne, den han byggede paa et Inddelingsprincip, som med al sin indre Uholdbarhed dog med uvæsentlige Modificationer har vedligeholdt sig her i Hjemmet indtil for faa Decennier siden. Alle Födsler henførte nemlig B. under følgende 9 Categorier:

1) Den *sædvanlige* og *fuldstændige* Födsel, „som kaldes i Særdelighed den naturlige“; 2) den *altfor hastige* Födsel; 3) den *langsomme* eller *langvarige* Födsel; 4) den *haarde* Födsel \circ : den som ikke alene er langvarig men tillige forbunden med andre usædvanlige og besværlige Tilfælde; 5) den *forkeerte* og *fordærvelige* \circ : for Naturens Kræfter umulige Födsel; 6) den *tilfældig farlige* Födsel, som skyldes tilfældig indtrædende faretruende Tilfælde; 7) *Tvilling*-Födsele; 8) den *utidige* Födsel; 9) den *falske* Forløsning (Mola).

1) Den naturtro Opfattelse og Beskrivelse af den *sædvanlige* og *fuldstændige* eller, som den nu benævnes, den *regelmæssige* Födsel, udgjorde Glandspunktet i Bergers Födslslære ligesom i hele hans videnskabelige Stræben, idet han, som ovenfor godtgjort, havde Fortjenesten af ad Undersøgelsens Vei at have berigtiget de tidligere Anskuelser om Fosterhovedets Indtræden og Gjennemgang igjennem Bækkenet. Med kjendelig Forkjærlighed behandlede han tillige i sine Forelæsninger ligesom i sin Doctordissertation den semiotiske Betydning af de enkelte Födslsphænomener, dem han ikke blot nøiagtigen beskrev, men saavidt mulig søgte at udlede af Kjösorganernes anatomiske og physiologiske Forhold. Af sær Interesse var hans Fremstilling af Efterbyrdens Födsel og de dertil knyttede Bemærkninger. Saaledes søgte han Grunden til Efterbyrdens stundom meget hastige men oftest dog mere gradvise og langsomme Födsel, foruden i de stærkere eller svagere Sammentrækninger af Livmoderen, væsentligst i Moderkagens forskjellige Sæde, forsaavidt den, naar den er heftet lige i Modergrunden, alt løsnes ved dennes stærke Sammentrækninger i Slutningen af Födsele, og umiddelbart følger paa Fosterets Fremskydning. Som Fordelene ved Efterbyr-

dens langsommere Lösning og Födsel fremhævede han deels den dermed følgende kun middelmådige Blödning, deels den successive Udtømmelse af Livmoderen og Underlivet, hvorved saavel Livmoderens Sammentrækninger gaae ordentligere for sig og faretruende Eftervirkninger undgaaes. Derimod frygtede han i Følge med Efterbyrdens hastige Födsel større, om end kortvarigt, Blodtab, hvoraf ikke blot Afkræftelse hos den Födende, men ogsaa forstyrrende Indflydelse paa Melkeafsondringen i Barselsengen.

Bergers Forskrifter angaaende Hjælpen i disse Födler fremgik af den fuldeste Tillid til den her raadende Naturkraft, hvis Forstyrrelse og Modvirken han til hver Tid søgte at advare imod. Slutningen af Födelsen lod han foregaae i Konens liggende Stilling paa Ryggen, og paa et ordentligt Födelseleie udenfor Sengen. Meget ivrede han imod Mellemkjødets Tilbageskydning over Hovedet, ligesom han fraraadede Underbindingen af den efter Navlingen tilbageblivende Deel af Navlesnoeren. Efter Barnets Födelse raadede han kun at anlægge Mavebindet om Konens Underliv og iøvrigt overlade Efterbyrdens Födelse til Naturen, indtil Moderkagen findes løsnet og nedskudt i Modermunden. Som de farlige Følger af utidige eller voldsomme Lösningsforsøg angav han Blodstyrning og Livmoderens Indadböining, mod hvilken sidste han kun saae Frelse i Repositionen. Kun undtagelsesviis altsaa og under særlige Indicationer tilstedede han den manuelle Lösning af Moderkagen, for hvilken han angav bestemte praktiske Regler, ogsaa med Hensyn til de Tilfælde, hvor Moderkagen findes „omgiven og ligesom indsluttet af en Deel af Moderen“ (den krampeagtige Incarceration).

2) Den *altfor hastige Födelse* betragtede han nærmest med Hensyn til dens Aarsager og dens faretruende Følger, blandt hvilke han fremhævede Lipothymierne, Atonien i Livmoderen og de stærke Blødninger. Som det bedste Middel til idetmindste for en Stund at bryde Födelsens Hastighed tilraadede han, itide at bevirke Hindernes Bristning; og for at

forebygge eller modvirke de farlige Eftervirkninger af Födselen, anbefalede han: fast at sammenbinde Konens Underliv (efter *Mead*), saavidt mulig at overlade Efterbyrdens Födsel til Naturen, og, saafremt der skulde vise sig Tegn paa Blodtab efter Moderkagens Födsel, at udtage Blodklumperne af Moderen, og foröge dennes Sammentrækningsevne deels ved Anvendelse af kolde Omslag paa Hypogastriet, deels ved Indbringelsen af en i kold Eddike dyppet Haand i Moderens Huulhed, medens man indvendigen skulde give Konen styrkende Midler, dog ikke Viin eller andre Aaresystemet inciterende Stoffer.

3) Födselens *altfor langsomme* Forløb udledede Berger af Aarsager, som virkede til enten at formindske Veernes Virksomhed, eller at opholde Fosterets Nedtrængning, eller at langsommgjöre Udvidningen af den blöde Födselsvei. Til den förstnævnte Art henförte han stor Fuldblodighed hos Konen, en overordentlig Ömfindlighed og Incitabilitet, hvoraf convulsivisk Sammentrækning af Modermunden, og en altfor rigelig Mængde Modervand. Til Ophold for Fosterets Nedtrængning ansaae han at være: for meget Modervand, Æggehindernes utilbörlige Seiheid og den altfor korte Navlesnor. — Prognosen i disse Födsler stillede han iövrigt i Almindelighed gunstig for Konen, men oftere ugunstig for Fosteret, især af Frygt for Navlesnorens for stærke Stramning og Tryk. — Födselshjælpen maatte naturligviis afpasses efter Aarsagens Forskjellighed; mod Fuldblodigheden var saaledes Aareladning Hovedmiddelet, mod Modermundens altfor store Ömfindlighed Opium. I Brugen af dette Middel gjorde B. dog med Rette opmærksom paa den höist forskjellige individuelle Modtagelighed derfor, der navnlig med Hensyn til Dosis forsigtigen maa paaagtes; for den udvortes Anvendelse deraf enten til Indgnidning i Hypogastriet eller til Indsprötning i Moderskeden talte hans Erfaring ikke, ligesom han heller ikke ansaae de af Andre tilraadede Opiumsclysterer for noget sikkert Middel. — Hvor Modervandet fandtes i altfor rigelig Mængde, advarede han mod Hindernes Sprængning

för Modermundens fuldstændige Udvidning; heller ikke tilstedede han denne ved Hindernes usædvanlige Seiheid, uden hvor man kunde være vis paa at ingen anden Aarsag laae til Grund for Födselens Langsomhed, og naar Hinderne alt vare trængte dybt ned i Moderskeden. — Ved usædvanlig Ueftergivenhed i den blöde Födselsvei kunde man anvende emollierende Badninger og Indspröitninger i Moderskeden; hidrörte Modstanden fra Mellemkjödets, tilraadede han et Par Fingres Indbringelse i Endetarmen (*Smellie*), for derved at give Hovedet en bedre Retning fortil i Moderskeden.

4) Den *haarde* Födsel, som den der ikke blot er langvarig men tillige forbunden med saa megen Besvær, at den mangen Gang maa tilendebringes ved Kunstens Hjælp, beroer, efter Berger, enten paa Livmoderens feilagtige Forhold eller paa ugunstige Fosterstillinger eller paa Forsnevninger af Bækkenrummet.

For Livmoderens Vedkommende var det navnlig dens Stillingsfeil, B. opholdt sig ved, og dem han antog bevirkede ved en uordentlig og ulige Udvidning under Svangerskabet, hvoraf Modergrundens større eller mindre Afgivelse fra Bækkenaxen enten fortil eller til en af Siderne. Det var altsaa herefter, uden at Forskjellen dog har været paaagtet af B., mere en *Obliquitas formæ* end en egentlig *Obliquitas situs*, han har havt for Öie. Til de feilagtige Fosterstillinger henførte han: Stillingerne af Hovedet med Panden lige eller skjævt fortil rettet, eller med Panden og Baghovedet vendt til hver sin Side af Bækkenet, fremdeles begge Hændernes Indtræden i Bækkenet tilligemed Hovedet, desuden Underkropsfödslerne med forliggende Sæde eller Födder. Bækkenforsnevringen betragtede han nærmest med Hensyn til Feilene i överste og underste Bækkenaabning, hvorved i hiin Længdevidden, i denne Længde- eller Tværvidden blive formindskede.

Efter en nöiagtig Angivelse af de diagnostiske Kjendetegn paa hver af disse Födselshindringer og af deres Indvirkning paa Födselens

hele Forløb, udviklede B., hvorledes Naturkraften under heldige Omstændigheder er istand til at overvinde dem, men tillige hvilke Farer saavel Konen som Fosteret under denne Kamp kunne være udsatte for, naar ikke itide den rette Kunsthjælp bliver anvendt. Paa denne Maade lededes han til at afhandle Uterinrupturerne i Födselen, dem han havde nöie Kjendskab til, og blandt hvis Aarsager han lagde Vægt paa Fosterets convulsiviske Bevægelser. Ad samme Vei kom han til Betragtningen af Fosterets Död i Födselen, den han ogsaa udstrakte til Fosterets Död för Födselen, for at besvare de Spörgsmaal, hvor vidt Fosteret, som man tidligere holdt for, er medvirksomt i Födselen, det han absolut benægtede, og hvor vidt Fosterets Död i Svangerskabet har nogen Indflydelse paa Födselens Forløb, det han til en vis Grad indrömmede, idet han erkjendte, at det döde og slappe Fosterlegeme længere modstaaer Sammenpresningen under Veerne. Tegnene paa Fosterets Död i Födselen underkastede han en streng Kritik, og fremhævede navnlig den Usikkre i Diagnostikens Slutninger fra Afgangen af Modervand blandet med Meconium eller af Meconium alene efter Hindernes Bristning.

I Erkjendelsen af at denne Art Födsler stod paa Grændsen mellem de naturlige og de umulige Födsler, lærte Berger, at deels Födselshindringens Grad deels Hensynet til Konens og Fosterets truede Tilstand maatte blive det Bestemmende i Valget mellem den exspektative eller den operative Födselshjælp. Saaledes raadede han ved middelmaadig Grad af Moderens Skjævhed tröstigen at overlade Födselen til Naturen, naar der ikke samtidigt fandtes andre Hindringer for Födselen; i modsat Fald eller ved meget høi Grad af Skjævhed, maatte itide Vendingen foretages. Ogsaa ved feilagtige Stillinger af det i Bækkenet indtrædende Hoved var det hans Raad at forsøge Naturens Virksomhed, ved hvilken Födselen under iövrigt gunstige Födselsforhold kunde tilendebringes, uagtet han ligesaa lidt som hans Samtidige endnu kjendte de Rotationer, hvorved under saadanne Omstændigheder Hovedets Gjennemgang lettes og fuld-

byrdes. Viste Veeraften sig derimod utilstrækkelig til at bringe Hovedet ned i Bækkenet, maatte Vendingen i Almindelighed foretages; kun ved den transverselle Stilling af Hovedet, hvor der i og for sig Intet var til Hinder for Hovedets Nedtrængning i Bækkenhuulheden, og større Modstand først antoges at møde i underste Bækkenaabning, angav han Tangen som det rette Middel til Forløsningen. — Ogsaa hvor een men især begge Hænder findes liggende ved Siden af Hovedet, ansaae han det forsigtigst, itide at foretage Vendingen, i den feilagtige Tro, at den naturlige Tilendebringelse af Födselen i saadanne Tilfælde maatte forudsætte usædvanlig gunstige Födselsforhold. — Hvad Sæde- og Födfödslerne angaaer, deelte B. sin Tids Frygt for at overlade dem til Naturen, uagtet han af Erfaring vel vidste, at dette under gunstige Forhold kunde lykkes. Ved Sædefödslerne raadede han derfor altid, helst för Bristningen af Hinderne, at nedlede Födderne eller idetmindste den ene Fod og at fuldende Forløsningen ved Fosterets Fremtrækning, hvilken ogsaa burde foretages, hvor oprindeligen Födderne eller den ene Fod havde været forliggende i Födselen. B. kjendte altsaa og tilstedede Extractionen ved den ene Fod, om han end foretrak, hvor det lod sig gjöre, at nedlede den anden. I prognostisk Henseende ansaae han endog Födselen med een Fod forliggende som gunstigere end Sædefödselen, ikke blot fordi Underkroppen da med noget mindre Omfang indtræder i Bækkenet, men „fornemmelig fordi Hjælpen er let at anbringe, idet Fosteret ved den alt indtraadte Fod uden stor Besværighed kan blive bragt igjennem Födselsveien“. — Mod ringere Bækkenfeil forsögte han först Naturens Kræfter; hvor disse viste sig utilstrækkelige, eller tillige Hovedets Stilling var ugunstig, tilraadede han Vendingen, eller, hvor Feilen fandtes i underste Bækkenaabning, Tangens Brug. Som mulig Fölge af Hovedets skjæve Indtræden i Bækkenet omhandlede B. her ogsaa Navlesnorens Fremfald ved Siden af Hovedet, — en Complication, hvis farlige Betydning han tilfulde kjendte, og mod hvilken Vendingen var hans alminde-

lige Raad, naar ikke Födselen hurtigen kunde tilendebringes ved Naturens Hjælp alene.

Slutteligen fraraadede han endnu, som unyttige og tildeels skadelige Hjælpemidler i de haarde Födsler, alle Forsög paa at rette Livmoderens Skjævhed eller Fosterhovedets ugunstige Stillinger, Modermundens manuelle Udvidning, de saa kaldte veedrivende indvortes Midler („der nok have mere Kraft i nogle Medicorum og Almuens Indbildning end i Tingen selv“), den Födendes anstrengte Muskelvirksomhed, gjentagne Clysterer, og Viin eller andre hidsende Styrkningsmidler for Konen.

5. Som Aarsager til de *forkeerte* eller *for Naturen umulige* Födsler betragtede B. deels meget höi Grad af Moderens Skjævhed, deels Feil i Fosterets Leie og Stilling, deels betydelige Forsnevninger af Bækkenet. Under Leie- og Stillingsfeilene af Fosteret henförte han saavel det transverselle Kropleie som de meget ugunstige Stillinger af Hovedet eller dets Indtræden tilligemed begge *•Armene*, medens han endnu hertil knyttede de Tilfælde, hvor Hovedets abnorme Störelse gör dets Gjennemgang gennem Bækkenet umulig. — Hjælpen i disse Födsler maatte naturligviis altid blive operativ, og hvad der altsaa væsentligst maatte blive at overveie, var hvilken Forlösningsmaade man i de enkelte Tilfælde skulde anvende. I denne Henseende ansaae han Vendingen som det ene rette Middel ved Tilfælde af Livmoderens Skjævhed ligesom ved det forkeerte Leie af Fosteret, uden endog kun at omtale Muligheden af nogen Naturhjælp i sidstnævnte Tilfælde, den han dog selv engang havde havt Leilighed til at iagttage*). Ogsaa ved saa ugunstig Stilling af Hovedet, at dette ikke kan trænges ned i Bækkenet, var i Almindelighed Vendingen at foretage; men var Hovedet alt nedpresset i överste Bækkenaabning og der fast sammentrykket, saa at Vendingen ikke var ud-

*) Ifølge *M. Saxtorphs* Meddelelse (Gesammelte Schriften pag. 93 not. (b)).

förlig, maatte Födselen tilendebringes ved Perforation af Hovedet. Naar Hovedets abnorme Störrelse var til Hinder for Gjennemgangen gjennem Bækkenet, maatte Vendingen ansees utilstrækkelig og Forlösningen skee ved Perforation og Hagers Brug. Heller ikke var nogen Nytte at vente af Vendingen ved meget betydelige Forsnevninger af Bækkenet; fandtes disse i överste Bækkenaabning, var der endnu Mulighed for Moderens og Fosterets Frelse ved Keisersnittet, saafremt denne Hjælp ikke op-sættes for længe; var det derimod underste Bækkenaabning, der var for-snevret, vilde i Almindelighed Tangen være det rette Middel, og kun, hvor denne svigtede, Perforationen samt skarpe Hager. Hvor der som Følge af forsömt Vending indtraadte heftige truende Tilfælde, var Intet tilbage uden Embryotomien, der blev at foretage ved den skarpe Hage og andre Instrumenter, „paa hvad Maade det skee kunde“. —

6. Under de *tilfældigviis farlige* Födsler afhandlede Berger de to vigtige Afsnit om Seeneslag, d. e. Convulsionerne i Födselen og om Blodstyrtingerne enten för eller under Födselen.

Convulsionerne, dem han udledede af en altfor stor Ömfindlighed i Födselsveien og især i Modermundens Nerver, og som han vidste næsten alene Förstefödende ere udsatte for, skildrede han meget nöie saavel i symptomatologisk som i prognostisk Henseende. Han fremhævede deres forskjellige Indvirkning paa Födselen, eftersom de indtræde i sammes Begyndelse eller henimod Slutningen, hvorledes de snart indtræde pludseligen, snart efter forudgaaende Prodromer, og hvorledes Anfaldenes Hyppighed og Heftighed indvirke paa Konens Tilstand og Befindende mellem Anfaldene. Prognosen stillede han væsentligst efter Tiden i Födselen, naar Convulsionerne indfinde sig, og de derved givne Udsigter til Födselens snarlige Tilendebringelse, fremdeles efter Konens Tilstand mellem Anfaldene, og Convulsionernes Vedbliven eller Ophör samt Bevidsthedens Tilbagevenden efter Forlösningen. Dog ansaae han under alle Omstændigheder i Fleertallet af Tilfældene Udfaldet som dödeligt for

Konen, medens Faren for Fosteret især var størst efter Hindernes Bristning og Afgangen af Modervandet. — Som det første Middel mod Convulsionerne anbefalede han Aareladning, derefter narcotiske eller Nervernes saakaldte „dumgjørende“ Midler, af hvilke han navnlig fremhævede Opium baade til indvortes og udvortes Brug. Dette Middel skulde anvendes strax ved de første Tegn til Convulsioner, umiddelbart efter Aareladningen, og eftersom Convulsionerne tiltog, skulde Dosis deraf gjentages og forhøies. Den tidlige Forløsning ved Vending (accouchement forcé) fraraadede B., af velgrundet Frygt for at ved Modermundens anstrengte Udvidning Convulsionerne skulde forværres. Overhovedet ansaae han Vendingen for betænkelig og lidet anvendelig ved Convulsioner, da den ved de tidlig indtrædende Convulsioner ikke vilde kunne foretages uden faretruende Udvidning af Modermunden, og senere sjelden vilde kunne skee paa Grund af Hovedets gjerne allerede fast indtrængte Stilling i Bækkenet. Vendingen holdt han derfor kun indiceret, hvor Modermunden alt er heelt udvidet og Modervandet endnu ikke er afgaaet; men langt tiere — meente han — maatte Tangen være det bedste Middel, naar først Modermunden var fuldstændig udvidet og Hovedet opfyldte Bækkenets Dybde. Herefter at dømme var hans Behandlingsmaade af Convulsionerne grundet paa sundere praktiske Principer end de, der endnu flere Decennier senere vare de almindeligst gjældende.

Med ikke mindre Interesse omfattede B. Blodstyrtingerne i Födselen, dem han adskilte i to Slags, eftersom de alt indfinde sig imod Slutningen af Svangerskabet eller først efter Födselens Begyndelse. Som Grund for det förstnævnte Slags Blodstyrtinger erkjendte han rigtigen Moderkagens Tilheftning over Modermunden, — et Tilfælde, hvis Kjen-detegn han nöiagtigen angav, og hvis prognostiske Betydning han meget vel forstod at vurdere. De i Födselen indtrædende Blodstyrtinger, forsaavidt de ikke hidrøre fra Bristningen af Aareknuder i Moderskeden, tilskrev han i Almindelighed Moderkagens for tidlige Lösning, paa Grund

af dens Tilheftning paa den nedre Deel af Livmoderen, i Nærheden af Modermunden; deres Symptomatologie udviklede han meget nøie, og lagde i prognostisk Henseende især Vægt paa deres tidligere eller senere Indtræden i Födselen.

I Behandlingen af de mod Slutningen af Svangerskabet indtrædende Blodstyrtninger fraraadede Berger den dengang endnu af Mange anbefalede derivatoriske Aareladning, og lovede ingen Nytte af indvortes Lægemidler. Saalænge Blødningen i Begyndelsen var middelmaadig, indskrænkede han sig derimod til at raade fuldkommen Rolighed og en kjølende Diæt, med Forbud mod alle Aaresystemet inciterende Indvirkninger; og saafremt senere ved Födselens Begyndelse Diagnosen af Placenta prævia var sikkert, skulde Födselsleiet tilberedes og Alt forberedes til Vendingen, som det eneste forestaaende Redningsmiddel for Konen. Angaaende Tidspunktet for Vendingen, antog han denne nødvendig, „naar Blodstyrtningens overmaade Heflighed truer med Fare og Födselen alvorligen er begyndt d. v. s. sande Veer komme til og Modermunden nogenledes er saa stor, at Haanden kan tvinges igjennem den.“ Hans Fremgangsmaade ved Vendingens Udförelse var ganske nær den samme, vi nu bruge; den tidligere anvendte Gjennem boring af Moderkagen forkastede han som forældet og skadelig. Megen Vægt lagde han paa Underlivets faste Ombinding umiddelbart efter Barnets Födsel, for at modvirke de farlige Følger af Underlivets hastige Udtømmelse, og ikke ringere paa Efterbyrdens snarlige Fremhjælpning, den han endog raadede at foretage forinden Navlingen af Barnet, i den Overbeviisning, at först derefter Blødningen ganske vil standse. Hans Forskrifter for Konens Efterbehandling vare i höieste Grad følgeværdige. — Hjælpen i de Blodstyrtninger, som komme efter Födselens Begyndelse, gjorde B. ganske afhængig deels af Blødningens Grad deels af dens tidligere eller senere Indtræden i Födselen. Ved tidlige Blødninger nemlig, som tiltage med Veerne og naae en truende Höide, antog han Vendingen indiceret; ved

senere indtræffende Blødninger derimod, der sjelden pleie at være meget betydelige, meente han, at Födselen i Almindelighed kunde overlades Naturen, ialfald efterat Hinderne vare sprængte; skulde imidlertid Blødningen endnu vedvare, efterat Hovedet alt var kommen ned i Dybden af Bækkenet, vilde Födselen være at ende ved Tangens Hjælp. Ogsaa ved disse Blødninger ansaae han det nödvendigt at fremhjælpe Efterbyrden umiddelbart efter Barnets Födsel.

7. Bergers Opfattelse af *Tvillingfödselen* var forsaavidt rigtigere end mange af hans Efterfølgeres, som han erkjendte, at andet Tvillingbarn, naar dets Leie er ordentligt, ogsaa pleier ved Naturens Hjælp at föres ordentligt igjennem Födselsveien. Som særlige Hindringer herfor anföerte han, foruden Fosterets uordentlige Leie, Livmoderens betydelige og længe vedvarende Uvirksomhed eller dens uordentlige Udvikling i Svangerskabet. I Overeensstemmelse hermed lærte han at overlade andet Tvillingbarns Födsel til Naturen, naar dets Leie er ordentligt og Veeerne behörig virksomme. Kun naar Fosterets Leie gjør det nödvendigt eller Livmoderens Virksomhed er umaadelig langsom og svag, foreskrev han Vendingen, i sidste Tilfælde fornemmelig af Frygt for mulig indtrædende Blodstyrning. Megen Forsigtighed anbefalede han endnu ved Moderkagerens Födsel, i hvilken Henseende rolig Venten var det Vigtigste, naar ikke truende Tilfælde gjorde den manuelle Lösning uundgaelig.

8—9. Som sidste Afsnit afhandlede Berger *de utidige Födsler* og *de falske Forlösninger*. De utidige Födsler indeelte han efter Svangerskabs-Tiden i Misfödslerne fra 3die til 7de Maaned og de for tidlige Födsler, som indtræffe efter denne Tid. — Af falske Forlösninger eller Molæ angav han kun to Arter, nemlig de kjödagtige Molæ, dem han antog for Moderkager af mislykkede Æg, uagtet han synes herunder at have henfört ogsaa meget tidlige Abortivæg, da han omtaler, at der ikke sjelden i saadanne hule Molæ endnu findes meer eller mindre fuldstændige Embryoner; som anden Art beskrev han den vesikulære Mola

(Hydatideformen), hvis Tydning han dog ikke indlod sig paa. Afseet fra denne mindre rigtige Opfattelse af Forholdet, indeholdt hans Fremstilling af Diagnosen, Prognosen og Behandlingen mange lærerige og praktisk vigtige Bemærkninger. Især advarede han mod Brugen af de til hans Tid saa ofte misbrugte Aareladninger og skarpe veedrivende Midler, hvorimod han, for at fjerne de i Livmoderen stundom i længere Tid tilbageblivende Æggerester, tilraadede Indsprøitninger i Moderen af milde, vandagtige Vædsker.

Læren om *Vendingen*, som var den Forlösingsmaade, Berger meest anvendte, og under hvilken han tillige indbefattede den manuelle Extraction af Fosteret, afhandlede han meget omstændeligt, men fra et reent praktisk Standpunkt. Han synes ikke at have kjendt anden Art Vending end Fodvendingen; og ihvorvel han indrømmede, at Vendingen undertiden kunde lade sig foretage ved den ene Fod, foretrak han dog altid at fatte begge Födderne, eller, hvor kun den ene lod sig fatte, senere at opsøge den anden, fordi han antog, at man ved begge Födderne i mere lige Linie kunde fremtrække Fosterkroppen, og at man, ved alene at trække i det ene Been, let vilde udsætte Ledene for Beskadigelse. Udenfor de almindelige Vendinger gav han kun faa Vink til Veiledning i specielle Vendingstilfælde. Saaledes raadede han, naar i vanskelige Tilfælde Fosterets Rygflade laae lige over Modermunden, og Modervandets tidlige Afgang hindrede Haandens Fremtrængen til Opsøgning af Födderne, at skyde Hovedet eller Sædet høiere op fra Modermunden, for paa denne Maade at bane sig Vei til Födderne, — en Fremgangsmaade, der altsaa meget lignede *Levrets* saa kaldte: *Préparations*. Ved Skulderfødselen med fremfalden Arm fraraadede han paa det Bestemteste ethvert Forsøg paa at bringe Armen tilbage som ikke blot unyttigt, men ligefrem skadeligt. I Anledning af Vending ved tilstedeværende Tvillinger gjorde han opmærksom paa den Mulighed, at ved

samtidig Bristning af begge Æg Dele af begge Fostre paa eengang kunne indtræde eller nedledes i Bækkenet. Hvor Livmoderens Stilling var meget skjæv, raadede han under Vendingen at lade Konen ligge i Sideleiet, medens i Almindelighed Rygleiet var at anbefale.

Tangens Brug i Fødselshjælpen var Berger den Første, som lærte her i Danmark, idet han fremhævede dens gavnlige Virksomhed til baade at sammentrykke og fremtrække Fosterhovedet. Eftersom man ifølge de forskjellige Fødselsforhold kunde ønske Hovedet sammen-trykket og formindsket i den ene eller anden Retning, maatte Tangen anlægges enten over Pande og Baghoved eller om Sidedelene af Hovedet; Udtrækningen maatte altid skee efter Retningen af Bækkenets Axe, og til Beskyttelse for Mellemkjødet var det raadeligst, naar Hovedet ved Tangens Hjælp næsten var bragt igjennem underste Bækkenaabning, at overlade Slutningen af dets Fødsel til Naturens Virksomhed alene. Undtagelsesviis, lærte han, kunde Tangen ogsaa anvendes om Sædet af Fosteret, naar dettes Fødsel gjennem den nedre Deel af Bækkenet var forbunden med særegne Vanskeligheder.

Som Indicationer for Tangens Anvendelse opstillede B. følgende 4 Categorier af Tilfælde:

- a) naar Hovedet bliver meget længe opholdt eller aldeles standses i Dybden eller i underste Aabning af Bækkenet;
- b) naar faretruende Tilfælde, som Krampe eller stærke Blødninger, gjøre det nødvendigt hurtigen at tilendebringe Fødselen;
- c) naar den for korte Navlesnor overmaade længe hindrer Hovedets Fødsel;
- d) naar endelig i Sædefødselen Føddernes Nedledning har været forsømt, og Sædet er trængt ned til underste Bækkenaabning, uden at kunne bringes videre frem. Den manuelle Extraction af Sædet i saadanne Tilfælde findes aldeles ikke omtalt.

Som Tilfælde, i hvilke Tangen *ikke* med Nytte vilde kunne an-

vendes, fremhævede Berger, naar Hovedet stod altfor høit i överste Bækkenaabning, eller med Sidedelen forliggende var trængt dybere ned i Bækkenet; heller ikke ansaae han i Almindelighed Tangens Hjælp tilstrækkelig, naar Panden vendte lige fortil og Baghovedet lige bagtil i Bækkenet, saasom man i saadanne Tilfælde kun vilde omfatte den bageste Deel af Hovedet med Tangen.

Efter disse faa Angivelser at dömmе, har Berger i sin Lære om Tangen staaet *Smellie* nærmere end *Levret*; han indførte ogsaa den hertillands tidligere ukjendte, ved *Smellie* forbedrede engelske Tang, hvis korte lige Arme kun gjorde den skikket til at fatte det dybtstaaende Hoved. At han har forstaaet at bruge den, derom vidner *M. Saxtorph*, naar han siger:*) „Vor *Berger* vare saa skrækkelige Instrumenter (de skarpe) forhadte; han anlagde Tangen med stor Færdighed, vidste af Erfaring at træffe det rette Tidspunkt, naar dens Brug var nödvendig, og var saa lykkelig herved at redde et ikke ubetydeligt Antal af nyfödde Börn.“

Som anført, var Berger ingen Ven af *skarpe Instrumenters* Anvendelse paa Fosteret, uagtet han erkjendte deres Uundværlighed i sjeldne og sær vanskelige Födselstilfælde. Hvilke Instrumenter han i denne Henseende gav Fortrinet, og efter hvilke Regler han vilde at de skulde anvendes, derom indeholde hans Forelæsninger Intet.

Efter denne korte Fremstilling af *Bergers* obstetriciske Lære vilde det vistnok endnu være af megen Interesse, om der gennem Hospitalsprotokollerne fra den Tid lod sig tilveiebringe en, om end kun partiel, Oversigt over hans Hospitalspraxis og dennes Resultater. Men med Beklagelse være det sagt, at al Sögen i denne Retning er bleven frugteslös, idet der hverken i det kongl. Frederiks Hospitals eller den kongl. Födselsstiftelses Archiver er at finde nogen Protokol eller blot Patientlister for denne Periode, hvorfra de önskede Oplysninger kunde hentes.

*) l. c. p. 406.

De

Placenta uterina, mortis et morborum causa,

præfatur, et exercitationes obstetricias indicit

CHRISTIANUS BERGER,

D. Med. et artis obstetriciæ P. P.

Q. D. B. V.

Ars medica salubris et gratiosa, humanæ fragilitatis solamen et caducæ mortalium vitæ fultura, quæ cunctis præsidio esse contendit, foeminis frequentius operas tendit manus, cum duræ sortis et necessariæ calamitatibus premuntur; „illæ enim, ut ait *Rodericus a Castro* in Præfatione, præter fortuita casusque et humana omnia, quæ ad millia morborum, virorum singulis limenda, contingunt, variis insuper diris ac difficillimis ægritudinibus, tum ratione primordiorum generationis suæ, tum ratione nativi temperamenti, a primis qualitatibus contracti, tum demum ratione instrumentorum, quæ ad conceptum, partum et lactationem sunt necessaria, a virorum morbis plane diversis, excarnificari sæpissime solent.“ Misera profecto, et, nisi sacrilegium esset sanctissimam taxare sapientiam, iniqua videtur earundem conditio, ut, quæ humani generis conservatrices a natura destinatæ sunt, morbis maxime obnoxie observentur; ad sobolis procreationem imprimis effictæ otium coelibatus male ferunt, prægnantes demum gestationis aleam, longaque tædia, partusque amaritudinem et aspera subeunt pericula: adeo dubio ponuntur loco tenellæ gentis foeminæ res, ut precarium magis quam potior sexus ducant spiritum, et plurimarum vita vix videatur vita, sed continua calamitas.

Numquam autem magis quam in procreationis difficili et momentoso negotio, cujus principale instrumentum foeminæ a natura constitutæ sunt, tam a connata

corporis vexantur imbecillitate, quam ab ipsius operis difficultate et magnitudine varia atque multiplici premuntur ratione, quarum una est, caque inter exitiabiles haud ultima, quando placenta uterina vel situs vel separationis aut retentionis vitio notabilis periculi infelix existit causa; his enim maxime modis placentam peccare posse, et plurimarum ærummarum mortisque interdum præsentissimæ causam fieri, indubitata evicerunt experimenta.

Quemadmodum autem procreationis opus universum post conceptionem triplici absolvitur periodo, gestationis scilicet, partus et puerperii actu, sic, pro variante conditione, tam naturæ quam auxilii circa placentam errores varia et plus minus periculosa gravidis, parturientibus ac puerperis inducunt mala.

Placenta adhæret naturaliter fundo uteri, liberæ ad omnes dimensiones expansioni apto, quo in statu, conspirantibus ceteris, naturalis et facilis contingit partus, quia æqualiter distentus uterus, tempore parturitionis æqualiter contrahitur, et recte contentum foetum ab omni puncto, centrum versus, in linea perpendiculari, recta per pelvis aperturam pellit; secus contingit, quando placentæ situs a naturali plus minus divergit, et, fundo relicto, latera petit, tunc enim uteri expansioni æquali sese opponens, vitiatæ ejus cavitatis duplex existit causa, quarum prima est, quod ea uteri regio, cui placenta adhæret, per omne gestationis tempus cæteris respective minus distendatur, altera est ipsius placentæ protuberans volumen, quo debita uteri concavitas turbatur; utraque situm foetus, qui respectu pelvis et gravidæ basis rectus esse debuisset, in respective obliquum mutat, vitiatque propulsionis directionem; accedit necessaria uterini corporis obliquitas, a prægravante placentæ pondere inducta, unde tristis et celebrata calamitatum series sequitur, ab obliquitate tam uteri quam foetus oriunda. Hanc obliquitatis frequentiores causas primus fere perspexit Ill. *Friedius* et publice docuit in dissertat. *Stuarti*: de secundinis salutiferis æque ac nocivis; „Quo propius, inquit, placenta fundum uterinum accedit, eo minor foetus obliquitas, eo facilior quoque est partus: quo procul autem a fundo uteri remota est, eo obliquiorem et situm et eo difficiliorem, imo et funestum, foetus et mater nanciscitur partum.“ Conf. Celeb. *Boehmeri*: disquis. theor. pract. de situ uteri gravidæ foetusque a sede placentæ in utero per regulas mechanismi deducendo, et Claris. *Levet* passim in: Observations sur les causes des plusieurs accouchemens laborieux.

Descriptam tam uteri quam foetus obliquitatem, situ parturientium aut ventris quacunq̃ue pressione, minime corrigi, morbosi hujus status causam accuratius perspicienti facile patebit; sed concedamus, quod fieri nequit, efficiantque, quod moliuntur, qui dicta encheiresi aberrantem a recto uteri fundum reducere susci-

piunt, attamen foetus hic complicatam obliquitatem profecto minime tollent, quin potius augebunt, cum illa maxime ab uterinæ cavitatis forma vitiata pendeat, quam dicta molitione in debitam non restitui, extra omnem controversiam esse, omnino judico: mutata autem obliquitatis uterinæ posita conditione et causa, tam situ parturientium convenienti, quam prudenti externa fundi uteri reductione atque fullura, partum non parum subinde juvari, lubens concedo.

Porro placentam ipsi interdum orificio implantari, accuratior observatio recentiores docuit, minax malum et in principio lentius premens, quo autem, partu instante, enitentes cum foetu in maximum præsentissimumque vitæ discrimen rapiuntur, pereuntque inevitabili sanguinis profluvio, ni protinus arte liberentur; natura enim præter certissimam perniciem hic nihil molitur, in hanc autem tanto præcipitatur impetu, ut audaciori Lucina in ordinem cogenda sit, quo potenter ab interitu retrahatur. Vetustior ætas placentam in totum solutam, a fundo uteri delapsam, et, mediante sanguinis coagulo, orificio interne agglutinatam credidit, cujus erroris causa præconcepta opinio fuit, qua fundus uteri insertioni placentæ solus aptus putabatur; victrix tandem autopsia sæpius contrarium docuit et summorum virorum experimentis practicis irrefragabilem fecit fidem. Superfluum tamen fore minime crediderim, dum occasio favet, problematicam non ita diu veritatem recenti testimonio firmare. Hoc scilicet. quem agimus, anno, exitiabili hæmorrhagia in ipso parturitionis actu extinctæ gravidæ cadaver incidendi causam nactus fui, quæ liquido concessit prævisum ex lethali symptomate placentæ situm sinistrum oculis subjicere, et cuncta distincte observare: imminuit illa cervici uterinæ et centraliter orificio exacte radicata apparuit; exsanguis et pallida, perinde ac ipsius uteri substantia inattentis facile fucum facere continuatumque cum utero corpus videri potuisset: membrana chorion superficiæ internæ uteri, emissis villis, in omni quidem puncto. leviter tamen, adhæsit, adeo ut levi tractioni facile cederet; facillima fuit placentæ adhæSIONIS ab utero solutio; orificium maximam partem distractum patuit, ita ut ingens separatæ placentæ portio exploranti digito occurreret, orificii aper-turam in formam globi exacte replens; membranæ integræ supinum continuerunt foetum, aquis circumfusum et transversaliter situm. Perutilis hujus sectionis testem et socium habui Exp. D. D. *Withe*, Regiomontium in Norvegia nunc medicum felicissimum, adstante obstetrice, duplicis forte interitus rea, quod perire permiserat, quos probabiliter servare potuisset.

Cum vero placenta tempore gestationis casu ab utero pro parte secedit, tunc abortus instat aut periculum aut necessitas; scilicet pro ratione solutionis uterinus sanguis prorumpit, unde turgidissimum sanguine uteri corpus subito de-

pletum contrahitur, et pellitur foetus, si resistentiæ obediunt, sin minus, incom-
 pescibili hæmorrhagia, convulsæ ob inanitionem, exstinguuntur gravidæ, nisi arte
 liberentur. Levior autem placentæ separatio mitiora omnino inducit mala, et mo-
 deratius sanguinis profluvium, idque interdum compescibile, licet placenta, semel
 soluta, novæ adhæSIONIS absolute incapax observetur, quo in statu precaria semper
 timenda quies, levique negotio facillime turbanda. Ex tali causa ærumnosam
 maxume gestationem aliquot abhinc annis observare licuit, cum prægnans juvenis
 et sanguinei habitus, externam passa violentiam, a quarto graviditatis mense ad
 legitimum terminum adeo crebra tentaretur hæmorrhagia uterina, tolerabili quidem,
 neque horrore unquam aut dolore comitata, ut totum hocce tempus debilis et im-
 potens, tædia inter et consternationes transigere cogeret; facillimo tandem partu
 justo tempore peperit puerum, vivum quidem, sed parvulum, emarcidum et lan-
 guentem, qui propriæ vitæ labori impar, natus videbatur, ut animam exspiraret:
 separationis locus, vietus atroque colore distinctus, qui tantarum vexationum causa
 exstitit, in placenta pollicis latitudinem et longitudinem vix superavit. Effugit
 quidem hæc foemina abortus periculum, hanc vero raram fortunam longa redemit
 calamitate, et ad ultimum puerum peperit abortivo simillimum, ut nulla passæ in-
 juriæ remuneratione lætaretur: adeo operosa est puerorum conservatio, cum pla-
 centæ ob secessum, leviolem licet, sanguis ex utero manat. Consilium de promo-
 vendo in hæmorrhagiis uterinis gravidarum naturali partu, quod Clar. *Puzos* in
 act. acad. chirurg. Paris. Tom. I proposuit exemplisque illustravit, ingeniosum non
 magis est, quam cordati viri prudentia dignissimum; sapientius utique agitur, dum
 naturæ conatus eo modo, quo illa operari consuevit, blande juvantur, quam cum
 subito, fractis uterini orificii repagulis, vis manusque inferuntur: Successus inten-
 tionis respondebit, cum legitimus uteri et foetus erit situs, cumque moderatior obti-
 nebit sanguinis fluxus et virium nonnulla constantia; quando autem summo impetu
 floridus prorumpit sanguis, subito exhauriuntur gravidæ et ad eum languoris gradum
 perducuntur, in quo cuncta resolvuntur, unde ex duplici causa sincerus vitæ latex
 profunditur, nulla jam alia arte sistendus, nisi cum uterus a distendente onere
 quam primum liberatur: in tanta enim virium defectione et solidorum fere atonia
 exstinctio certius obtinebit, quam vis impellens impetusque naturæ sufficiens exci-
 tabitur; luculento exemplo hoc illustravit Clar. Autor observ. VII; similem metho-
 dum adhibuit cum successu Cl. *Mauriceau* observ. DCXXIV.

Verum enim vero tanta est placentæ in parturitionis negotium influenza,
 ut, in maxima etiam ejus facilitate, summi periculi haud adeo rara existat causa;
 in præfestinato enim partu, dum secundinæ simul et subito ejiciuntur, de improvise

celeriusque omnium opinione ereptas interdum acerbe lugemus puerperas, quas tutas a periculo putabamus, in tanta scilicet impetus præcipitantia opprimitur quasi natura, et ab omni fulcimento celeriter orbatus venter neque æquali velocitate contrahitur neque sufficienter satis, sed laxè collapsus patulusque uterus omnem vehementer fundit sanguinem, qui steterat in vasis, quæ placenta obturavit, quique continuo rapidoque rivo affertur, benignius fluxurus, si placentæ ab utero separatio lentior contigisset, atque tot epistomia de arteriarum finibus, non ante earundem notabilem constrictionem moderatius remota fuissent.

Non admodum dissimile est, quod officiosa nimis ars in perniciem parturientium molitur, dum eodem post foetus editionem momento, posthabita omni circumstantiarum pensatione, artificiali secundinarum educationi pro viribus studet: scilicet naturæ errorem imitatur, non ordinem, hoc maxime titulo differens, quod sæpius peccet, quid? quod, et certius. „Opus esse dico, inquit Celeb. *Josephus Ramazzini*, atque iterum dico plenum aleæ, tam in foetu, quam in secundinis, dum extractionis urget necessitas, in eam opportunitatem incidere, in qua operatio proficua sit atque salutaris“. Elucubrat. med. chirurg. pag. 348. „Opportunitas autem comprehendit tempus et modum extractionis“; „Tempus est, in quo occasio est; occasio vero, in qua tempus non multum“. Est sane momentum aliquod placentæ excussioni favorabile et semper salutare, mutabile quidem pro subjecti et circumstantiarum conditione, et inde determinandum, evidentibus autem signis ab ipsa natura semper indicatum; hoc noscendum atque premendum est, ut parturientium saluti recte consulatur; inconsulta autem placentæ extractio, quæ instituitur, quia per commoditatem agere licet et libet, utique perniciosa est. Consul. incomparabilis hac de re *Leveti* commentatio in act. academ. Chirurg. Paris. Tom. III. „Hæc sane nosse oportet, et non ratiocinationi prius probabili intentum curam aggredi sed exercitationi cum ratione“. *Hippocrat.* in Præcept.

Denique rudiori arte peracta placentæ protractio aut separatio gravissimorum malorum, difficilisque puerperii et mortis puerperarum frequentissima fit causa; „ita enim id viscus nobile, sensu exquisito pollens, et sanguine tunc magnopere „turgidum et affluens, lacerum fieri, seu vulnerari, necesse est; si autem vel paulum ungue læseris uterum, inflammabitur, et cum inflammato utero paucissimæ foeminæ servantur, ut Boerhavius testatur“. Præterea ex uteri læsione, discissione partiumque cum placenta extirpatione, damnosum sinceri sanguinis oritur dispendium, ventris dolor, locchiorum suppressio, uteri suppuratio, varia corruptio, horror, putrida febris, diarrhoea, ructus, singultus, vomitus, phrenitis, dispnoea, algor, frigidus pinguisque sudor, mors. „Vereor, inquit *Werthofius*, ne illa

maxime temeritas aut incuria merito accusetur, si qua mulier post abortum aut partum verum ex hæmorrhagia arteriosa vel febre etiam inflammante aut putrida periclitatur⁴. Illustris viri iudicio ratio et experientia, heu! nimis copiosa suffragantur. Cum autem violenta funiculi et placenta forlius adhærentis tractione subvertitur uterus, mortis instat periculum, nisi illico in situm debitum uteri fundus blande reducatur; plurimæ tamen, tantam passæ injuriam, fato cedunt, teste *Ruyschio*.

Secundinarum tandem retentio diuturnior utique perniciosa est. Retinentur autem vel in gravidis, quæ ante terminum ex statu præternaturali ad pariendi necessitatem adiguntur, vel in gravidis, quæ terminum alligerunt; in utraque circumstantia necessario nocent ut corpus peregrinum et inutile, impediendo uterum a debita ipsius contractione, nocent porro cum corrumpuntur, „corrumpuntur autem citissime, cum inter omnes humani corporis partes putrescibili natura emineant et in deterrime olens liquamen contabescant⁴; nocent corruptæ in ferendo corruptionis labem continenti utero, et inquinando sanguinis massam putrido et gangrænoso liquamine, unde gravissima mala et terrenda oriuntur symptomata, chorum ducunt hæmorrhagiæ enormes et dolores post partum, sequuntur uteri ardores, corruptiones, nausæ, lypothimiæ, hysterica suffocatio, febris putrida, vomitus biliosus, niger, foetidus, diarrhoea colliquativa, sudor diaphoreticus, dispnoea, frigiditas extremorum, epileptici insultus, urinæ suppressio, genitalium pruritus, scabies, ulcera, et quidquid præterea miseriarum ex putrido inquinamento gigni potest. „Conf. *Leporinum* contra *Ruychium* et *Harttramst* dissertat. de non differenda secundinarum adhærentium extractione“. Verum enim vero, cum retentorum placentarum ratio diversa esse possit, ut revera est, ita pro conditionis differentia variat atque remittit symptomatum gravitas, adeo quidem ut notabili sane tempore sine graviore noxa retentorum et benignissime tandem sponte excretarum exempla celebria ab Hippocratis ævo ad nostra tempora in fastis medicorum consignata inveniuntur. nihilo minus confitendum est, naturam sibi hac in re non semper sufficere, et foeminam inter cætera animalia maximam pali hæmorrhagiam post partum, difficilisque multum excutere placenta, hinc artis ministerio interdum indigere, prudentissimo autem, et, si umquam alias, blandissimo; satius itaque esse omnino contendo, uterum ab inutili semper et potentialiter offuturo onere arte liberare, quamprimum opportunitatis favorable momentum concurrerit: cum autem excussionis periculum periculo retentionis gravius censetur, tunc ex duobus malis id eligere convenit, quod levius est, remque totam naturæ committere. Contra manua-lem secundinarum evulsionem fortiter disputat recentissimus autor *Celebr. Josephus Ramazzini, Bernardi dignissimus nepos*.

Plura prosequi præsentis instituti ratio vetat, quæ pauca tantum promittit. Schedion placentæ nocentis studiosæ juventuti hac occasione offerre volui atque debui, ut munusculo quodam, levidensi licet, nec tamen proletario, benevolentia ipsius studerem, atque animi propensionem ad omnia bona officia paratissimam publice testarer; denique ut partus humani difficultatem unius saltem causæ lædentis Summario ostenderem, eoque ipso opiferæ artis gravitatem et gratiam patefacerem.

Quod dicendum restat, cunctis, qui utilia amant consilia, acceptum, genuinis vero scientiæ Apollinæ filiis scitu gratissimum judico.

Paternam *Augustissimi et Clementissimi Regis* munificentiam solenniter celebrandum habeo.

Pietatis cum sit et imperatoriæ providentiæ non negligenda pars parturientium et nascentium securitati prospicere, *Benignissima Majestas Regia*, rectum illis auxilium parari et vulgatissimum fieri Clementissime decrevit; hinc eam scientiæ medicæ præstantissimam partem, quæ partui et novellæ proli medetur, in Academia nostra singulariter docendam et diligenter tractandam imperavit, cujus artis ordinavit professorem, atque, quod potissimum est, hospitium recipiendis pauperibus gravidis et parturientibus olim pie dicatum, practicæ obstetricantium institutioni simul inservire jussit, usumque medicum docenti artem in discentium commodum gratiose concessit; quo eximio et læte fructuoso beneficio *Sapientissimus et Optimus Princeps* apprime consuluit salutis publicæ, saluberrimæ artis incremento, celebritati atque splendori almæ et perantiquæ hujus Academiæ et discentium commodo; sic verum se esse *Patriæ Patrem* de novo testatus est, et utilium artium prudentissimum Institutorem et Promotorem liberalissimum. Præsentis regni invisam felicitatem sera prædicabit posteritas, idque laudis atque decoris rependet *Frederico Quinto*, neminem exstitisse Principum, cujus curæ et liberalitati plus debeat scientiarum et artium cultura. Nihil desiderandum permisit Sapientissima Principis Beneficentia, nostrum nunc est, studiosa Juventus, *Paternæ Optimæ Regis* curæ et vocationis officiis pro viribus satisfacere; munere obligamur civium nativitatibus interdum opera, sæpius consilio præesse, quotquot gratiosæ scientiæ vitam et labores consecraverimus, a qua salutis incolumitatem sperat humanum genus; a religione officii merito declinare diceremur, si negligentius tractarem saluberrimam artem, cujus ope nascendorum carere poterit nemo.

Solenniter itaque Obstetricias Exercitationes indico, proximo mense Septembris inchoandas, atque singulos, qui Lucinæ misteriis initiari volunt, invitatos cupio. Artis præcepta ad ductum *Smellie* statuendis horis pomeridianis familiari

colloquio exponam, clinici exercitii copiosa Vobis in Regio Fridericiano xenodochio erit occasio. Vestra, Commilitones Studiosi! diligentia et ingeniorum præstantia eruditionis meæ tenuitatem compensabit, ego id ea, qua certe cedam nulli, sedulitate facere conabor. Ulinam artis peritorum laudabiles demonstrationes, Hippocrati celebratas, constanti conatu assequi valerem, quas, inquit, sane ex operibus jucundius, quam ex sermonibus ostendunt, utpote qui dicendo non magnopere exercitati, multitudini fidem sinceriolem ex his quæ videat, quam quæ audiat, facere malint.

Hauniæ feriis æstivis anni MDCCLXI.

De trende Videnskabsmænd, som i det nu forløbne Aar have erhvervet academiske Grader, have meddeelt følgende Optegnelser om deres Levnetsløb:

I.

Nicolai Edvard Ravn. *I et lille Huus Nr. 43 paa Gl. Amagertorv i Kjöbenhavn saa jeg første Gang Dagens Lys den 27. April 1815. Min Fader var forlængst afdöde Krigscancellisecretair og Fuld- mægtig i Admiralitetet Andreas Irenius Ravn, min Moder, der endnu lever, Anna Birgitte Höst, en Datter af den som ethnographisk Forfatter bekjendte Georg Höst. Tidligt satte min Fader mig i Skole i det v. Westenske Institut, i hvilket jeg siden i Löbet af 10 Aar modtog Underviisning; thi uagtet min Fader allerede i Vinteren 1824 bortkaldtes ved Döden og efterlod sig 5 uforsörgede Börn, og min Moders Ind- tægter kun vare smaa, vedblev hun dog at holde saavel mig som mine tvende Brödre i den nævnte Skole. I Slutningen af den Tid, jeg be- sögte den, vakte min Lyst til Viden og min Ærgjærrighed, og jeg stræbte at kappes med de mest udmærkede af mine Meddisciple. Blandt de Lærere, der havde mest Indflydelse paa de Fremskridt, jeg gjorde, og som jeg derfor mindes med Taknemmelighed, skal jeg fremhæve nuværende Skoledirecteur Professor W. A. Borgen, forhenværende Rector ved Aarhus's Realskole Prof. K. L. Nielsen og de afdöde Inspecteur C. Svenningsen og Kapitain G. Fries. Mine Bestræbelser i Skole- videnskaberne lykkedes i den Grad, at jeg i Efteraaret 1832 dimit-*

teredes til Universitetet, og ved *Examen artium* erholdt *Laudabilis et encomio publico ornatus*. Den derefter følgende *Examen philologico-philosophicum*, som jeg Aaret efter absolverede, havde paa Grund af et mindre nøiagtigt *Studium af Historien* et ikke fuldt saa tilfredsstillende Resultat, idet et i denne Videnskab erholdt Haud stødte mig fra Udmærkelsen.

Allerede under *Studiet* til denne saakaldte anden *Examen* havde jeg ved *Understøttelse* af min nu forlængst afdøde Onkel *Regimentschirurg N. Beaufin* begyndt at forberede mig til det *Embedsstudium*, hvortil jeg havde bestemt mig, nemlig *Medicinen*, idet jeg dels under privat *Veiledning* studerede *Osteologien*, dels i *Sommerens Löb* begyndte paa *Botaniken* ved at deeltage i vor fortræffelige *W. Hornemanns Excursioner*. I de følgende Aar fortsattes det med større Iver, idet jeg hørte en Mængde *Forelæsninger* af *Datidens* berömteste *Lærere* i *Naturvidenskaberne* i *Almindelighed* og *Medicinen* i *Særdeleshed*, blandt hvilke jeg skal nævne *Örsted*, *Forchhammer*, *Schouw*, *Reinhardt*, *Stein*, *Eschricht*, *Otto*, *Bang*, *Withusen* og *Saxtorph*. Efter $1\frac{1}{2}$ Aars *Forstudier* begyndte jeg i *Foraaret 1835* min *praktiske Udvikling* som *Volontair* paa det *Kgl. Fred.-Hospital*, hvilken i 3 Aar fortsattes jævnsides med den *theoretiske*. Ved dem begge havdes baade den *daværende chirurgiske Examen* ved *Academiet* og den *medicinske Examen* ved *Universitetet* for *Öie*, og jeg var derfor, da den *forenede Læge-Examen* første Gang blev afholdt, istand til at indstille mig til den, og modtog ved den *Characteren Laudabilis*.

Universitetsudviklingen var nu fuldent, og *Retten* til at praktisere laa for mig; men jeg fölte en *Lyst* til at fuldkommengjøre mig mere til det *praktiske Liv* ved den *egentlige praktiske Skole* for *Læger*, *Hospitalerne*. *Lykken* viste mig sin *Gunst*, idet jeg allerede den *paafølgende Sommer* ved *Valg* kom ind i den da oprettede *Klasse* af *faste Volontairer* ved *Frederiks Hospital*. Jeg havde da *fast Fod* der, og har

fra den Tid nöie været knyttet til den nævnte Stiftelse. Imidlertid var Udsigten til det næste Trin, at blive Candidat der, fjern, og Praxis i Byen kun ringe; jeg tilbragte derfor det første Par Aar deels med at studere videre, deels med at manuducere, samt i Vinteren 1838—39 med at gennemgaae det sædvanlige Cursus i praktisk Accouchement paa Födselsstiftelsen, der dengang dirigeredes af vor ansete Födselshjælper S. Saxtorph. Han blev altsaa min første Lærer i Födselsvidenskab; men den, der paa den Tid gav mig mangt et nyttigt Vink med Hensyn til den Literatur, jeg i den Henseende skulde vende Blikket hen til, var nuværende Prof. Levy, der dengang fungerede som Börnelæge ved Pleiestiftelsen, og boede i Födselsstiftelsen. Blandt de Gjenstande, der specielt havde interesseret mig, maa jeg nævne sammenlignende Anatomi og Physiologi. Dette ledede i Aaret 1840 til en Ansættelse ved Universitetet som Prosector hos Docenten i sammenlignende Anatomi, Prof. Eschricht, hvilken var paa 2 Aar. I disse tilbragte jeg mange lærerige og behagelige Timer hos denne vor beröimte Universitetslærer, og skjönt mit Liv senere har taget en mere praktisk Retning, har den Underviisning, jeg i hin Stilling har modtaget, ikke været uden Betydning for mig.

Samtidig med denne beklædte jeg en Post som Candidat ved Fred. Hospital, först ved Constitution fra Mai 1840, siden med fast Ansættelse paa 2 Aar fra November s. A. I det første Aar fungerede jeg paa den chirurgiske Afdeling, der da dirigeredes af afdöde Prof. G. Möller, hvis humane Aand i höi Grad fængslede mig, i det andet fungerede jeg först under daværende Etatsraad O. Bang, efter hans Fratrædelse under Dr. Dahlerup, og endelig under Dr. Trier, der netop dengang tiltraadte den Funktion, han nu beklæder. Den Uddannelse, jeg nød i den praktiske Medicin under disse tre udmærkede Mænds Veiledning, har siden haft betydelig Indflydelse paa min Livsbane. Netop som min Ansættelse saavel ved Universitetet, som ved Hospitalet næsten var udlöben, kaldtes jeg til en større og ansvarsfuldere praktisk Virk-

somhed ved Frederiks Hospital. Reservelægen derved, Dr. Dahlerup, blev nemlig udnævnt til at være Reiselæge hos Kong Christian den Ottende. Pludsen som Reservemedicus blev da ledig, og den erholdt jeg i Efteraaret 1842, og forblev deri til Foraaret 1845. Diagnostiken (navnligen af Brystorganernes Lidelser) og den pathologiske Anatomi vare de Gjenstande, der her især fængslede min Opmærksomhed, og som jeg fortrinsviis lagde mig efter. Den sidste fik rigeligt Stof til Studium ved de dengang meget hyppige Pneumonier og typhoide Febre, og Referaterne om Selsk. Philiatriciens Virksomhed fra hiin Tid bære Vidne om den Iver, hvormed dette blev drevet. Som Resultat af mine Studier i den Tid forfattede jeg en større Afhandling om den typhoide Feber, baseret paa en stor Række af Tilfælde, som jeg havde haft Leilighed at iagttage under den dengang herskende Epidemi. Den blev indsendt til det medicinske Fakultet og af dette erkjendt værdig til ved den at erholde Licentiatgraden. Dette skete i Foraaret 1845. Der var dengang ved Universitetet en Bestræbelse for at faae det latinske Sprogs Afbenyttelse ved Disputationer afskaffet. Jeg indgav derfor en Ansøgning til den daværende Universitetsdirection om at erholde Tilladelse til at disputere paa Dansk; men Svaret udeblev. Det Kappelske Reise-stipendium var allerede i Efteraaret forud tildeelt mig, og dertil var der tilstaaet mig et Tilskud af Fonden ad usus publicos samt et Par Universitetsstipendier. Det var en Forpligtelse, at jeg skulde være i Udlandet inden næste Juni Termin; jeg indsaa, at jeg ikke turde afvente Svar, Trykning af Afhandlingen o. s. v., og begav mig derfor paa Reisen, idet jeg opsatte at disputere til min Hjemkomst. Denne indtraf imidlertid først efter omtrent 2½ Aars Forløb, og jeg fandt da, hvad jeg havde skrevet for saa lang Tid siden, forældet, og opgav mit Forsæt.

Paa min Reise havde jeg besøgt de større Universitetsstæder i Tydskland, Schweitz og Italien, men i længst Tid dvælet i Frankrigs Hovedstad og endelig til Slutningen aflagt et lille Besøg i London,

Edinburgh og Brüssel; jeg havde seet de vigtigste Hospitaler og besøgt de berømteste Kliniker. I Juli 1849 vendte jeg tilbage, beriget med den Verdenserfaring og Udvikling, en saadan videnskabelig Reise pleier at medføre. Hermed betragter jeg min medicinske Udviklingsperiode for endt, og fra den Tid af fik mit Liv en mere praktisk Retning.

I den for bestemte Forretninger frie Tilstand, hvori jeg strax efter min Hjemkomst befandt mig, søgte jeg allevegne en passende Beskæftigelse. Overlægerne ved Hospita'erne vilde begynde at udgive et Tidsskrift: „Hospitalsmeddelelser“. De viste mig den Ære at overdrage mig Functionen som Redactionssecretair. Fra en anden Side fik jeg et Tilbud af en ganske anden Natur. Der var nemlig i den sidste Tid af Kong Christian den Ottendes Regjering udbrudt en Epizooti blandt Faarene paa Island og Færøerne. Man havde besluttet at lade en Læge bereise de nævnte Landsdele i 2 Aar for at efterforske Aarsagerne til dette Onde, og angive Midlerne til at hæve det. Veterinairskolens Bestyrelse overdrog mig dette Hverv. Jeg begyndte derfor med dette for Öie i Vinteren 1848 et Studium af Epizootierne. Men snart indtraf der Omstændigheder, der forstyrrede min Plan og ledede mig hen i en anden Retning. Christian den Ottende døde, Krigen udbrød, og der blev anden Brug for Læger end at undersøge Epizootier.

Inden jeg imidlertid omtaler min Deeltagelse i Krigen, maa jeg berøre et Par Selskaber, hvori jeg maa betragte det som en Ære at være bleven optagen. Allerede 1840 var jeg bleven Medlem af et Selskab, der har talt Koryphæerne blandt vore Videnskabsmænd i sin Midte, nemlig Lyceum. I Efteraaret 1847 optoges jeg til Medlem af det Kgl. medicinske Selskab, i hvilket jeg siden havde den Ære i 4 Aar at fungere som Secretair.

Efter Slaget ved Slesvig udgik der en Opfordring til civile Læger om at assistere Armeen. Jeg stillede mig til Stabslægens Disposition, og der blev mig anbetroet en Post som Overlæge ved det første

Reserve-Jægercorps. Denne blev mig atter overdragen, da Corpset i det følgende Foraar rykkede ud, og jeg marcherede med det til Fyen og Als og endelig til Fredericia; men den 1ste Mai commanderedes jeg til Fjellebro, en Herregaard ved Svendborg, for at overtage en Overlægepost ved et der etableret Feltlazareth, fra hvilket jeg i Efteraaret, da det blev nedlagt, vendte tilbage til Kjöbenhavn. Det følgende Aar brød Krigen atter ud; men jeg havde i Mellemtiden (i April 1850) modtaget en Stilling som Visitator ved Frederiks Hospital, og kunde derfor ikke forlade Hovedstaden. Der tilbød jeg imidlertid at gjøre Tjeneste, og blev som en Følge deraf ansat som Overlæge ved den ene Afdeling af Lazarethet paa Christianshavn, som jeg bestyrede, indtil det nedlagdes i Foraaret 1851.

Efter Krigens Tilendbringelse forholdt jeg mig roligt i Kjöbenhavn, beskæftiget deels med den nævnte Visitation, deels med min lidt efter lidt tilværende Privatpraxis, deels med smaa literære Arbejder, indtil Sommeren 1853 bragte en Forandring i min Livsstilling. I dette Aar tiltraadte jeg nemlig, fordi jeg trængte til lidt videnskabelig Opfriskning i Udlandet, den 13de Juni en Reise til Paris. Der havde jeg begyndt at besøge Hospitalerne, navnlig Paul Dubois's Accouchementsklinik, da den 2den Juli den Efterretning i Berlingske Tidende ganske uventet kom mig for Öie i Café du Danemark, at Cholera var udbrudt i mit Hjem. I Begyndelsen troede jeg ei ret derpaa; men Bladene viste Sygdommens raske Fremskridt, og jeg besluttede at vende hjem for at yde Hjelp. Søndagen den 17de Juli steg jeg i Land paa Toldboden, og erfoer, at 350 vare anmeldte som Angrebne den Dag. Jeg meldte mig strax til den overordentlige Sundhedscommission, og af den blev Bestyrelsen af Cholera-Lazarethet i Prindsensgades Skolebygning paa Christianshavn mig overdragen. For den Tjeneste, jeg der udviste, be-naadede Hans Majestæt Kongen mig den 6te October s. A. med Dannebrogordenens Ridderkors.

I samme Maaned blev jeg ansat som *Reservelæge ved Föd- sels- og Pleiestiftelsen*, en *Stilling*, jeg nu staaer i Begreb med at forlade. Tre af de lykkeligste Aar i mit Liv ere henrundne indenfor *Födelsstiftelsens Mure*. Først og fremmest knyttede jeg Aaret efter min *Ansættelse en ægteskabelig Forbindelse med Amalie Christiane Plenge*, en *Datter af afdöde Hörkræmmer Plenge*. Den *kuuslige Lykke*, hun beredede mig, förögedes endmere, da hun Aaret efter skjænkede mig en *elskelig lille Datter*. Dernæst fandt jeg i *Födelsvidenskaben* en *saadan Tilfredsstillelse*, at den tilfulde opveiede den nedtrykkende *Skep- ticisme*, *Tidens Aand* medförte i den övrige *Sygdomsbehandling*, og jeg havde den *Lykke at nyde en Veiledning deri af Stiftelsens Overlæge Prof. Levy*, som jeg ei noksom kan paaskjønne.

For nylig var jeg designeret til at overtage en *Post som Hospi- talslæge i Flensborg*; men en *Meningsforskjellighed imellem Bestyrelsen* og mig bevirkede, at jeg tog min *Ansøgning tilbage*. Jeg vandrer saa- ledes bort fra *Födelsstiftelsen* som praktiserende *Læge i Kjöbenhavn*.

Foruden endeel *Oversættelser og Udtog af Monographier eller Jour- nalartikler* har jeg ladet fölgende *Afhandlinger udgaae ved Trykken*:

Skjörbugs-Epidemien i Irland og Skotland i de to sidste Aar (1846-47), i *Ugeskr. for Læger*, 2den Række, VIII. Nr. 13-14. 1848.

Den epidemiske Cholera, i *Ugeskr. for L.* 2. R. IX. Nr. 1-7. 1848.

Beskrivelse af en skorbutisk Dyshæmie paa Fjellebro-Feltlazareth i Aaret 1849, i *Hospitalsmeddelelser*, 3. B. p. 132.

Om Menstruationen, en *statistisk Afh.*, hvoraf Prof. Fenger har leveret et *Udtog i 6te og 7de Halvaarsberetning fra det Kgl. med. Selsk. statistiske Komitee i Bibl. f. L. Jan. 1850*.

Cholera, *Beretning om Behandlingen af de Syge paa Lazarethet i Skolebygningen i Prindsensgade*, i *Hospitalsmeddelelser 6te B. P. 600*, 1853.

Et Tilfælde af Strubehoste helbredet ved Tracheotomi, i Ugeskr. for Læger, 2den R., XXI. Nr. 16. 1854.

Nogle Tilfælde af pludselig Död hos Kvinden i Forplantningsperioden, i Hospitalsmeddelelser, Ny Række, 1 Bind. P. 342. 1855.

Om Svangerskabstidens Grændser, Aflh. for den medicinske Doktorgrad. Kbh. 1856.

2.

Jeg, **Frederik Wilhelm Wiehe**, er födt i Frederiksborg By den 4de December 1817 og er den tredie af 7 Södskende (5 Brödre og 2 Söstre), hvis endnu levende Forældre ere Justitsraad og Havneskriver Carl Wilhelm Wiehe og Antoinette Louise födt Rosing. Efter först at have modtaget Underviisning i et mindre Drenginstitut, optoges jeg i Aaret 1828 som Discipel i Borgerdydsskolen i Kjöbenhavn, der dengang omtrent havde sin mest blomstrende Periode. Foruden min uforglemmelige Rektor, afdöde Professor Michael Nielsen, R. af D., hvis overordentlige moralske Kraft baade som Skolebestyrer og Lærer jeg tilskriver min væsentligste Uddannelse for Livet, og hvem jeg ogsaa i andre Henseender skylder saare meget, vil jeg blandt de mange fortrinlige Lærere, hvis Underviisning jeg i denne Skole var saa heldig at nyde, her nævne nuværende Prof. Dr. E. Bojesen, R. af D., Rektor i Sorö, Prof. Dr. Fr. Lange, R. af D., Prof. Wilhelm Bjerring, Dr. Theol. P. Kierkegaard. I Aaret 1835 dimitteredes jeg til Universitetet, hvor jeg ved Examen artium erholdt Charakteren Laudabilis, og i det följende Aar blev udmærket ved anden Examen. Ved Forelæseringerne til den förste Deel af denne Examen var min Lyst bleven vakt til det philologiske Studium, hvilket nu blev mit Valg, og hvoraf det især var den lingvistische Side, som fængslede min Opmærksomhed.

I mine Universitetslærere, nuværende Conferentsraad J. N. Madvig, Etatsraad F. C. Petersen og afdøde Etatsraad P. O. Brönsted havde jeg ligesaa grundige og indsigtfulde Veivisere paa Kathederet som velvillige Raadgivere i den private Anordning af mine Studier, og hvad navnlig den førstnævnte af disse Mænd har været for mig og hele den yngre Slægt af Philologer, behøver jeg ikke her at gjentage. Efter at have studeret et Aar, erholdt jeg af Prof. Nielsen et Tilbud om en Lærerpost i Latin ved Borgerdydskolen i Kjöbenhavn, hvilket jeg med Glæde modtog; og denne Virksomhed fortsatte jeg i de følgende 6 Aar, idet jeg efterhaanden rykkede op til de överste Klasser, hvor jeg overtog den græske Undervisning, og havde saaledes den önskeligste Lejlighed til under en fortrinlig Skolebestyrers Veiledning at forberede mig til Udövelsen af mine tilkommende Embedsforretninger. Kort efter min Ansættelse ved Borgerdydskolen opnaaede jeg at erholde en Plads paa Regentsen, hvilken jeg i November 1840 ombyttede med en lignende paa Borchs Collegium. Paa begge Steder herskede dengang en meget livlig Tone i Omgang, og med Glæde mindes jeg den forfriskende Indflydelse af Samlivet med de for tidligt bortreerne Venner Mag. S. Dreyer og A. Breinholm, senere Adjunkt ved Realskolen i Aarhus, med de nuværende Professorer F. Hagen, L. Ussing og A. Steen, Præsterne Listov og Lind, Telegraphdirecteur Faber o. fl. a. Da min Tid paa Borchs Collegium var udlöbet, havde jeg ogsaa tilendebragt mit Examenstudium, og underkastede mig nu den 10de og 11te Mai 1843 den philologiske Embedsexamens theoretiske Del med Charakteren Laudabilis. Samme Aar i September constitueredes jeg som Lærer ved Kathedralskolen i Odense og, efterat jeg den 11te Januar 1844 havde underkastet mig den philologiske Examens praktiske Pröve, ligeledes med Charakteren Laudabilis, udnævntes jeg under 3die Februar s. A. til Adjunkt ved Skolen. Her havde jeg den Fornöielse i 3 Aar at arbeide under Hr. Prof. Dr. Henrichsen, R. af D., der overtog denne Skoles Rektorat

samtidigt med min Ansættelse. Den 4de Juni 1844 ægtede jeg min Forlovede, Johanne Marie Drewsen, en Datter af Fabrikeier Christian Drewsen til Strandmøllen. Hun har skjænket mig 5 Børn, 3 Sønner og 2 Døttre, af hvilke sidste vi havde den Sorg at blive berøvede den yngste ved Döden, kun 1 Aar gammel. Under 17de December 1846 befordredes jeg til Overlærer ved Slagelse lærde Skole, og da dennes Rektor, nuværende Professor Dr. Elberling, i Anledning af Skolens forestaaende Nedlæggelse i Begyndelsen af Aaret 1851 søgte og fik det ledige Rektorat i Roeskilde, constitueredes jeg til at fungere som Rektor ved Slagelse Skole indtil dens Nedlæggelse ved Enden af Skoleaaret 1851-52, hvorpaa jeg forflyttedes til min nuværende Post som Overlærer ved Aarhus Kathedralskole. Hidtil havde mit Helbred været upaa-klageligt; men umiddelbart efter Dimissionen af det sidste Hold fra Slagelse blev mit Bryst heftigt angrebet, og uagtet jeg saae mig istand til i October Maaned at begive mig over til min ny Virkekreds, gjorde jeg dog snart den sørgelige Erfaring, at jeg var ude af Stand til at besørge mine Embedsforretninger. Denne Uvirksomhedstilstand vedvarede i 2 Aar. I Sommeren 1853 gjorde jeg med Understøttelse af Ministeriet for Kirke- og Underviisningsvæsenet en Badereise til Ems, og efter denne Tid har mit Helbred efterhaanden forbedret sig saameget, at jeg siden September 1854 atter har havt den Glæde uden Afbrydelse at kunne besørge mine Skoleforretninger.

Af følgende Skrifter er jeg Udgiver og Forfatter:

Udvalgte Dialoger af Platon, udgivne til Skolebrug:

1ste Hefte: Apologien. Kriton. Kbhvn. 1848.

2det Hefte: Euthyphron. Menon. Kbhvn. 1849.

3die Hefte: Protagoras. Kbhvn. 1851,

henhørende til „Samling af græske og latinske Forfatteres Skrifter, udgivne til Skolebrug ved en Forening af Skolemænd“. (C. A. Reitzels Forlag).

Om Principet for Accentuationen i Græsk, Program for Slagelse Skole 1848.

[Plan for de bebudede Udgaver af græske og latinske Forfatteres Skrifter ved en Forening af Skolemænd samt] Bemærkninger til de to udkomne Hefter af Platons Dialoger ved Udgiveren. Kbhvn. 1849.

Bidrag til græsk Synonymik, Progr. f. Slagelse Skole 1850.

Kommentar til et Udvalg af Lysias' Taler af O. Fibiger, anmeldt og bedømt. Kbhvn. 1851. (Reitzel).

Bemærkninger om Udgaven af „Udvalgte Dialoger af Platon“, tredje Hefte, Protagoras, tilligemed et Par Ord i Anledning af Hr. Cand. Fibigers „Belysning o. s. v.“ Kbhvn. 1851.

Kort Tilbageblik paa Slagelse lærde Skoles Historie, Progr. f. Slagelse Skole 1852.

Læren om Accentuationen i det græske Sprog. Anden Udgave. Kbhvn. 1854. (Reitzels Bo og Arvinger). Udkom første Gang 1845 som Program for Odense Skole.

De vestigiis et reliquiis synonymicæ artis Græcorum. Disputatio inauguralis. Hauniæ MDCCCLVI. (Doctor-Disputats. I Commission hos Otto Schwartz.)

3.

Jeg, **Brun Juul Fog**, er født den 11te Marts 1819 i Stege paa Møen, hvor mine Forældre, pensioneret Capitain Laurits Fog og Hustru Christiane Bothilde Birgitte Munthe af Morgenstjerne, dengang dyrkede en lille Eiendoms Jorder. Allerede i mit sjette Aar blev jeg imidlertid med mine 3 ældre og 2 yngre Sødskende

forflyttet til *Kjöbenhavn*, hvor min Fader havde erholdt civilt Embede. Efterat have besøgt et Par mindre Skoler blev jeg 10 Aar gammel optagen i *Metropolitanskolen*, hvis samtlige Klasser jeg gjennemgik. Ved nu at tænke tilbage paa mine Skoledage paatrænger sig mig den Bemærkning, at mine Lærere i Reglen ligesaameget overvurderede mine Evner, som undervurderede min Flid. Medens mine daglige Præstationer nemlig ikke vare egnede til at tilfredsstille dem, var det som oftest Tilfældet, at jeg ved Examinere og andre lignende Prøver gjorde vel rede for mig og fik Plads mellem Klassens bedre eller endog bedste Disciple. Det maatte da faae Udseendet af, at jeg ved en hurtig Forberedelse til disse Prøver formaaeede at indhente, hvad der var forsømt Aaret igjennem. Dette forholdt sig imidlertid ikke ganske saa. I Virkeligheden havde jeg altid Lyst til at lære noget og beskæftigede mig i Hjemmet, uden at trænge til Paamindelser, helst med Læsning. Men der var hos mig en Eiendommelighed, som jeg aldrig senere ganske har kunnet overvinde, nemlig en vis pænlig Følelse ved at gaae over fra et Arbeide til et andet, medens det, som jeg engang havde taget fat paa, ganske hentog mig. Saaledes gik det til, at de mange forskjellige Pensaa, som i Skolen daglig foresattes, forbleve ulæste, medens nu et, nu et andet Fag udelukkende beskæftigede mig, saa at jeg ved Enden af et længere Tidsrum dog var naaet ligesaavidt som mine andre Jævnaldrende, der mere tilfredsstillede de daglige Fordringer. Ved Slutningen af mine Skoleaar troer jeg ogsaa, at mine Lærere vare komne paa det Rene med, hvorledes det forholdt sig; idetmindste yttrede de sjelden Misfornöielse med min Flid, og de sidste Aar bleve i det Hele de behageligste af min Skoletid. Af mine Lærere bør jeg nævne *Metropolitanskolens* nuværende Rector, dengang Overlærer B. Borgen, hvis skjønne Behandling af Klassikerne gav mig en Smag for dem, som jeg senere bestandig har bevaret. Den daværende Rector N. Lang Nissen var vel allerede noget aflægs, og hans Hukommelse slog ham feil selv med Hen-

syn til Elementerne; men han besad en sjelden Gave til uden Skjænd eller Straf at bevare Tugt og Orden i sine Timer. Hans afmaalte, maaskee noget kolde, men altid humane Omgang med Disciplene gav disse en Selvfølelse og dermed følgende Drift til selv at hjælpe sig frem, som for de Allerfleste vistnok bödede paa, hvad der sarnedes i egentlig Underviisning. Ham tilfredsstillede jeg altid, og mod mig personlig har han da og senere viist saa megen Godhed, at jeg bestandig vil bevare hans Minde i taknemmelig Erindring. Netop en Maaned, förend min Skoletid var löben til Ende, berövede Döden mig min kjærlige Fader, som under trange Kaar med sjelden Opoffrelse havde arbeidet for sin talrige Börnestoks Fremgang. I October 1837 tog jeg examen artium med bedste Character i alle Discipliner. Den förste Halvdeel af det paafölgende Aar, som dengang var bestemt til Fortsättelsen af de philologiske Studier, gik for mig som for de Fleste hen, uden at jeg tog mig noget ordentligt for, hvorimod jeg henfaldt til Læsningen af Heines og andre beslægtede tyske Forfatteres Skrifter, og jeg var paa gode Veie til at indvie min Ungdom med Livslede. I denne Stemning begyndte jeg at höre philosophiske Forelæsninger af Sibbern og Martensen, hvilken sidste netop dengang tiltraadte sin Docentvirksomhed, og jeg veed Intet hverken för eller senere, som har fyldt min Sjæl med större Glæde, end da jeg saae det, som jeg bestandigt — vistnok fornemmeligt ved min fromme Moders Indflydelse — elskede, men om hvilket jeg havde begyndt at frygte, at det ligesom Drömme ikke taalte Dagen og den vaagne Tilstand, drages frem for Bevidsthedens Prövelse ikke for at nedbrydes, men for at opbygges. Denne Fölelse var dengang almindelig. Der var et livsfrisk Haab og Mod hos den academiske Ungdom, som vort Universitet vistnok sjelden har kjendt Mage til. Der fremkom vel meget forfængeligt Phrasemageri, men det vil altid forekomme mig, at der var mere idetmindste subjectiv Sandhed og Oprigtighed i hin ungdommelige Begeistring end i de Partiinteresser, som senere have aflöst

den. Hidtil havde jeg ikke tænkt synderligt paa at udvælge mig noget Studium. Fra nu af havde jeg intet Valg, men følte mig bestemt for Theologien, dog uden nogen egentlig Tanke paa geistlig Virksomhed, fra hvilken jeg allerede ansaae mig for udelukket ved en Feil i min Udtale, som jeg imidlertid senere ganske fik Bugt med. Henviist til Selverhverv kunde jeg kun lidet benytte Universitetets Forelæsninger, men arbejdede mig for det meste selv frem gennem den paa den Tid saa frugtbare theologiske Litteratur uden nogen egentlig Plan eller Orden. Kun Martensen hørte jeg bestandig. Paa Embedsexamen tænkte jeg kun lidet; men da mine Forhold gjorde mig det til Pligt, at gjøre en Ende paa Universitetslivet, havde jeg dog samlet saamange Kundskaber, at det meest gjaldt om at bringe Orden i dem, og saaledes kunde jeg i Januar 1843 tage theologisk Attestats med bedste Character. Som Lærer i forskjellige offentlige Skoler tilbragte jeg endnu to Aar i Kjöbenhavn, da jeg i Foraaret 1845 blev ansat som Adjunct ved Roeskilde Cathedralskole, og samme Aar indgik jeg Ægteskab med min elskede Hustru, min Moders Sösterdatter, Petra Emmerenze Höegh-Guldberg. Fra Livet ved Roeskilde Skole, som dengang forestodes af den hædrede Olding Etatsraad Dr. S. N. J. Bloch, bevarer jeg kjære Minder. Under mine Candidataar i Kjöbenhavn havde jeg en kort Tid givet Underviisning hos Hs. Excellence Overskjænk Greve af Danneskjold-Samsö, som havde beæret mig med sin Tillid og Gunst. Da i Aaret 1847 Nestelsö og Mogenstrup Sognekalld, hvortil han havde Forslagsret, blev ledigt, indstillede han mig til dette mit nuværende Embede, hvortil jeg blev kaldet af Kong Christian den Sde under 22de Mai og ordineret af Biskop Mynster den 2den Juli. Endnu forundte Gud mig den Glæde at kunne modtage Besög i min Præstegaard af min uforglemmelige Moder, hvis freidige Troeskraft og stærke opoffrende Kjærlighed ingen er kommen i Berörelse med, uden at føle sig tiltalt som af et Vidnesbyrd om, hvad sund og jævn Christendom kan udrette i et Menneske. Aaret efter stod

jeg ved hendes Kiste. At i samme Aar (1849) Biskop Mynster visiterede i mine Kirker, regner jeg ogsaa blandt mit Livs Glæder. Hans Skrifter have udøvet stor Indflydelse paa mig, og at tælles blandt hans Disciple er mig en Ære. I min geistlige Virksomhed følte jeg mig mere kaldet til at benytte de bestaaende udvortes Forhold til efter Erne at udbrede og befæste christelig Tro og Gudsfrygt, end til ved min Attraa eller Gjærning at søge disse Forholds Forandring. Med hvad Velsignelse jeg har arbejdet, staaer under en anden Dom. I min Fritid vedblev Philosophiens Studium at være mig en kjær Beskjæftigelse, og da jeg havde gjort et Kildestudium af den cartesianske Philosophie i dens forskjellige Forgreninger, og samlet dettes Frugter i et lille Skrift „Cartesius, den nyere Philosophies Fader“, indsendte jeg det til det philosophiske Facultet, som dømte det værdigt til at forsvares som Dissertation for den philosophiske Doctorgrad, for hvilken jeg da disputerede den 26de Juni 1856.

Nærværende Skrift udgaaer i Anledning af den aarlige Mindefest, som Universitetet afholder til Erindring om Reformationens Indførelse i vort Fædreland og Universitetets egen dermed forbundne Fornyelse. Denne Fest er iaar berammet til at afholdes Torsdagen den 13de November Kl. 12 i Universitetets Festsal.

Talen holdes af Professor i Theologien, Lic. *J. F. Hagen*. Derefter vil Universitetets Rector, *J. N. Madvig*, give en kort Beretning om hvad der i det nu forløbne Rectoratsaar har tildraget sig ved Universitetet, samt proclamere som Doctor i Medicinen Reserveaccoucheur, Cand. Med. *N. E. Ravn*, Ridder af Dannebrog, og som Doctorer i Philosophien Overlærer ved Aarhus Cathedralskole *F. W. Wiehe* og Sognepræst for Nestelsö og Mogenstrup Menigheder *B. J. Fog*.

Rectoratet for næste akademiske Aar overtages ved denne Fest ifølge skeet Gjenvalg atter af det forløbne Aars Rector, *J. N. Madvig*. Decanatet gaar ifølge de stedfundne Valg for næste Aar i det theologiske Facultet over til *Ch. Hermansen*, i det rets- og statsvidenskabelige til *P. E. Vedel*, i det lægevidenskabelige til Dr. *S. A. W. Stein*, i det filosofiske til Dr. *J. L. Ussing*, og i det matematisk-naturvidenskabelige til *C. V. Holten*.

Den for denne Høitid bestemte Festsang udføres af Studerende.

Videnskabernes og Universitetets Velyndere og Venner udenfor Universitetet indbydes til ved deres Nærværelse at hædre og forskjønne den Fest, til hvilken Universitetets Lærere og Studerende paa den angivne Tid ville forsamle sig.

Kjøbenhavn, den 3^{die} November 1856.

Under Universitetets Segl.

